

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi majoitus- ja ravitsemistoiminnasta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta, joka korvaisi nykyisen majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti lakiin otettaisiin majoitustoiminnan harjoittajalle asetettu velvollisuus tehdä ilmoitus majoitusliikkeeseen saapuvasta matkustajasta. Laki olisi kuitenkin matkustajailmoituksen tekemisestä vastuussa olevien osalta nykyistä sääntelyä laajempi. Ilmoituskentekovelvollisuus koskisi nykyisestä poiketen myös leirintäalueen pitäjää sekä niin sanottua aamiaismajoitusta ja maatilamatkailua harjoittavaa elinkeinonharjoittajaa. Lakia sovellettaisiin myös muiden majoitustilojen, esimerkiksi loma-asuntojen, ammattimaiseen tarjoamiseen.

Matkustajailmoituksen sisältö olisi voimassa olevaa sääntelyä yksityiskohtaisempi. Matkustajailmoituksessa annettaviin tietoihin ehdotetaan lisättäväksi muun muassa matkustajan mukana olevaa puolisoa ja alaikäisiä lapsia koskevat henkilötiedot.

Uutta on myös, että ehdotuksen mukaan majoitustoiminnan harjoittaja voi pitää automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tai manuaalisesti matkustajatiedoista matkustajarekisteriä.

Kuten nykyisinkin majoitustoiminnan harjoittajan olisi toimitettava ulkomaalaista koskevat matkustajatiedot poliisille. Lisäksi poliisilla olisi oikeus saada myös muiden matkustajien matkustajatietoja. Myös rajavartiolaitoksella, tullilaitoksella, pelastusviranomaisilla ja terveydensuojeluviranomaisilla olisi oikeus saada matkustajatietoja tehtäviensä suorittamista varten.

Ehdotettuun lakiin otettaisiin ravitsemisliikkeiden aukioloaika sekä majoitus- ja ravitsemisliikkeen asiakasvalinta-oikeutta ja järjestyspitoa koskevat säännökset, jotka vastaavat sisällöltään suurelta osin voimassa olevia säännöksiä.

Lakia ei sovellettaisi yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa tarkoitettujen yksityisten palvelujen tuottajien tarjoamiin sosiaalihuollon asumispalveluihin tai kuljetukseen liittyvään majoitukseen kuvälaineessa. Lakia ei myöskään sovellettaisi vain yhteisön, säätiön tai laitoksen omalle henkilökunnalle tarkoitettuun loma-asunnon tai muun majoitustilan tarjoamiseen. Sama koskee elintarvikkeiden tai alkoholittomien juomien tarjoamista asiakkaille, jos se on vähäistä toiminnanharjoittajan samassa liikehuoneistossa harjoittamaan muuhun elinkeinotoimintaan verrattuna.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajien valvontaviranomaisina toimisivat kihlakunnan poliisilaitokset toimialueellaan. Valvonnan tehostamiseksi esityksessä ehdotetaan, että poliisi voisi puuttua epäasianmukaisesti harjoitettavaan majoitus- ja ravitsemistoimintaan pakkokeinoin.

Voimassa olevan terveydensuojelulain mukaan majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajan on tehtävä kunnan terveydensuojeluviranomaiselle majoitus- ja ravitsemisliikehuoneiston perustamista ja käyttöönottoa koskeva ilmoitus. Tätä ilmoitusmenettelyä uudistettaisiin siten, että terveydensuojeluviranomainen lähettäisi tiedon majoitus- ja ravitsemisliikehuoneistoa koskevasta ilmoituksesta sekä mahdollisesta tarkastuskäynnistä tällaiseen huoneistoon poliisi- ja pelastusviranomaisille, joilla olisi oikeus olla läsnä tarkastuksen suorittamisessa. Uudistus korvaisi nykyisen poliisille annettavan erillisen selvityksen majoitus- ja ravitsemisliikkeestä.

Esitykseen liittyvät lisäksi ehdotukset laeiksi terveydensuojelulain ja järjestyksenvallvoijista annetun lain muuttamisesta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1. Nykytila ja käytäntö.....	3
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
1.2. Ulkomainen lainsäädäntö ja kansainvälinen kehitys	9
Ruotsi	9
Norja	10
Tanska	10
Euroopan unioni.....	11
1.3. Nykytilan arviointi ja uudistustarpeet	11
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	14
2.1. Tavoitteet	14
2.2. Keskeiset ehdotukset	14
3. Esityksen vaikutukset	15
3.1. Vaikutukset yritystoimintaan	15
3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	16
3.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan.....	16
4. Asian valmistelu.....	16
Hallitusohjelma.....	16
Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä	16
Jatkovalmistelu.....	16
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	17
1. Lakiehdotusten perustelut.....	17
1.1. Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta.....	17
1.2. Terveydensuojelulaki.....	28
1.3. Laki järjestyksenvalvojista	28
2. Tarkemmat säännökset	28
3. Voimaantulo.....	29
4. Säättämisjärjestys	29
LAKIEHDOTUKSET	30
majoitus- ja ravitsemistoiminnasta.....	30
terveydensuojelulain 15 §:n muuttamisesta	34
järjestyksenvalvojista annetun lain 1 §:n muuttamisesta.....	35
LIITE	36
RINNAKKAISTEKSTIT	36
terveydensuojelulain 15 §:n muuttamisesta	36
järjestyksenvalvojista annetun lain 1 §:n muuttamisesta.....	37

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja käytäntö

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Lainsäädäntö. Suomessa elinkeinonharjoittamisen vapaus on turvattu perusoikeutena perustuslaissa. Elinkeinonharjoittamisesta säädetään tarkemmin elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetussa laissa (122/1919), jäljempänä *elinkeinolaki*. Määrättyjen elinkeinojen harjoittamiselle, joihin liittyy esimerkiksi turvallisuus-, terveys- tai taloudellisia riskejä, voidaan lainsäädännössä asettaa rajoituksia. Tällaiset niin sanotut ohjesääntöiset elinkeinot on lueteltu elinkeinolain 3 §:ssä. Ohjesääntöisiin elinkeinoin kuuluu myös majoitus- ja ravitsemisliikkeen harjoittaminen.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeen harjoittamisesta säädetään elinkeinolain 3 §:n 6 kohdan nojalla annetussa asetuksessa majoitus- ja ravitsemisliikkeistä (727/1991). Asetuksen 1 §:n mukaan majoitusliikkeellä tarkoitetaan ansiotarkoituksessa tapahtuvaa kalustettujen huoneiden pitämistä vieraiden majoittamista varten. Majoitusliikkeestä voidaan käyttää sen toiminnan laatua kuvaavaa nimitystä kuten hotelli, matkustajakoti, retkeilymaja, täysihotola tai lomakeskus taikka muuta vastaavaa nimitystä. Ravitsemisliikkeellä tarkoitetaan ansiotarkoituksessa tapahtuvaa ruoan tai virvokkeiden tarjoamista asiakkaille sitä varten varatussa huoneistossa tai paikassa. Ravitsemisliikkeestä voidaan käyttää sen toiminnan laatua kuvaavaa nimitystä kuten ravintola tai kahvila taikka muuta vastaavaa nimitystä.

Asetuksen 2 §:ssä säädetään asetuksen soveltamisalan poikkeuksista. Asetusta ei sovelleta niin sanottuun maatilamatkailuun eli yksityishenkilön haja-asutusalueella kausiluontoisesti sivuelinkeinona harjoittamaan majoitus- ja ravitsemistoimintaan, ellei samanaikaisesti majoitettavien henkilöiden lukumäärä ylitä 40 henkilöä. Asetusta ei myöskään sovelleta niin sanottuun henkilöstöravintolatoimintaan eli laitoksen, yhteisön tai yrityksen toiminnan yhteydessä harjoitetta-

vaan ravitsemistoimintaan, joka on tarkoitettu vain omalle henkilöstölle tai muuten rajoitetulle henkilöpiirille. Asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jää myös niin sanottu aamiaismajoitus eli asiakkaiden majoittaminen ja heille tapahtuva ruoan tai virvokkeiden tarjoaminen yksityisessä kodissa.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajan on tehtävä ennen toiminnan aloittamista kaupparekisterilain (129/1979) mukainen perussilmoitus Patentti- ja rekisterihallitukselle. Sen lisäksi ennen toiminnan aloittamista liikkeen sijaintipaikan poliisille on toimitettava neljänä kappaleena majoitus- ja ravitsemisliikkeestä selvitys, jossa on mainittava liikkeenharjoittajan toiminimi sekä liikkeen osoite ja puhelinnumero, ravitsemisliikkeen asiakaspaikkamäärä osastoittain eriteltynä, majoitusliikkeen huone- ja vuodepaikkamäärät ja liikkeen toiminnan aloittamisajankohta. Selvityksessä on myös ilmoitettava se, aiotaanko liikkeessä harjoittaa alkoholijuomien anniskelua, ja se, onko kysymyksessä liike, jossa anniskellaan yksinomaan käymisteitse valmistettuja enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia. Jos majoitus- ja ravitsemistoimintaa aiotaan harjoittaa useassa huoneistossa tai paikassa, selvitys on annettava jokaisesta toimipisteestä ennen sen käyttöönottoa.

Poliisi toimittaa majoitus- ja ravitsemistoiminnan aloittamista koskevan selvityksen kunnan terveydensuojeluviranomaiselle ja pelastusviranomaiselle. Jos liikkeessä aiotaan harjoittaa anniskelua, poliisi toimittaa selvityksen myös sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle, jäljempänä *Tuotevalvontakeskus*, lukuun ottamatta enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien anniskelua, jolloin selvitys toimitetaan asianomaiselle lääninhallitukselle.

Asetuksen 2 §:ssä säädettyistä asetuksen soveltamisalan poikkeuksista on myös ennen toiminnan aloittamista tehtävä kirjallinen ilmoitus poliisille, kunnan terveydensuojeluviranomaiselle sekä pelastusviranomaiselle.

Asetuksen 4 §:ssä säädetään ravitsemisliik-

keiden aukioloajasta. Säännöksen mukaan ravitsemisliikkeen saa avata aikaisintaan kello viisi ja sen saa pitää auki kello kahteen. Uusia asiakkaita saa vastaanottaa ravitsemisliikkeeseen viimeistään 30 minuuttia ennen liikkeen sulkemisaikaa. Aukioloaikaa koskevia säännöksiä sovelletaan myös asetuksen 2 §:ssä tarkoitettuun toimintaan.

Asetus sisältää myös aukioloajan pidennyttä koskevan menettelyn. Asetuksen 5 §:n 1 momentin mukaan ravitsemisliikkeen saa pitää auki kello kahden ja viiden välisenä aikana, milloin aukioloajan pidennys matkailuliikenteen takia, työmatkalla tai työssä olevia varten taikka muusta syystä on tarpeellista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen vaikuttavat seikat huomioon ottaen on perusteltua. Aukioloajan pidennys koskee niin sanottua yökahvilaa eli sellaista kahvilaa tai vastaavia palveluja tarjoavaa ravitsemisliikettä, jossa ei kello kahden ja viiden välisenä aikana anniskella alkoholi-juomia.

Asetuksen 5 a §:n mukaan liikkeen sijaintipaikan poliisille on viimeistään kaksi viikkoa ennen aukioloajan pidennystä tehtävä kirjallinen ilmoitus, jossa on mainittava aukioloajan pidennyksen peruste, aukioloajan pidennys, jota liikkeessä on tarkoitus noudattaa, ja se, aiotaanko pidennettyä aukioloaikaa noudattaa toistaiseksi, määrääjän vai tietyn tilaisuuden tai tapahtuman ajan, sekä se, koskeeko aukioloajan pidennys koko liikettä, sen osastoa vai muutoin yksilöityä liikkeen osaa. Poliisi voi ilmoituksen perusteella antaa yksityiskohtaisia määräyksiä liikkeen harjoittamisesta sanottuna aikana ja tarvittaessa kieltää aukioloajan pidennyksen, jos pidennykseen ei ole 5 §:n 1 momentin mukaisia edellytyksiä.

Asetuksen 5 §:n 2 momentin mukaan alkoholi-juomia anniskelevan ravitsemisliikkeen saa pitää auki enintään kello neljään sen mukaan kuin anniskeluluvan myöntävä viranomainen päättää anniskeluajan jatkamisesta kello puoli kahden jälkeen siitä erikseen annettujen säännösten ja määräysten nojalla.

Alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen (1344/1994) 23 §:n mukaan anniskelua ei saa aloittaa ennen kello yhdeksää. Anniskelu tulee lopettaa, kun anniskelupaikka suljetaan, kuitenkin viimeistään kello puo-

li kaksi. Jos anniskelupaikka suljetaan kello kahdenkymmenenneljän jälkeen, anniskelu tulee lopettaa viimeistään puoli tuntia ennen anniskelupaikan sulkemisaikaa. Edellä säädetyn estämättä anniskelupaikan sijaintikunnan lääninhallitus voi erikseen säädettävien edellytyksin antaa luvan alkoholijuomien anniskeluajan jatkamiseen ennen kello yhdeksää ja kello puoli kahden jälkeen.

Lupaa anniskeluajan jatkamiseksi haetaan kirjallisesti lääninhallitukselta. Hakemukseen liitettävä selvitys anniskelun jatkamisen tarpeellisuudesta sekä muu lääninhallituksen tarpeelliseksi katsoma selvitys.

Alkoholijuomien anniskeluajan jatkamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1208/2002) mukaan lupaviranomainen voi myöntää luvan anniskelun aloittamiseen aikaisintaan kello viideksi ja luvan anniskelun jatkamiseen kello puoli kolmeen tai kello puoli neljään.

Lupa voidaan myöntää vain erityisten syiden niin vaatiessa. Lupa voidaan myöntää vain, jos anniskelupaikan sijainti on sellainen, ettei anniskeluajan jatkamisesta voida olettaa aiheutuvan haittaa tai häiriötä anniskelupaikan ympäristössä asuville. Lupa voidaan jättää myöntämättä tai se voidaan myöntää ajallisesti tai laajuudeltaan hakemuksesta poiketen, jos viranomainen katsoo sen tarpeelliseksi alkoholilain tarkoituksen toteuttamiseksi. Lupa voidaan jättää myöntämättä ja myönnetty lupa peruuttaa, jos anniskelupaikassa on esiintynyt vakavia anniskelurikkomuksia, toistuvia järjestyshäiriöitä tai hyvien tapojen vastaista toimintaa.

Lupa alkoholijuomien anniskeluun ennen kello yhdeksää voidaan myöntää vain, jos erityiset matkailulliset syyt taikka erityinen tilaisuus tai tapahtuma sitä edellyttävät. Erityisenä syynä alkoholijuomien anniskeluun kello puoli kahden jälkeen voidaan pitää anniskelupaikan toiminta-ajatusta, joka tasokkaan viihdeohjelman tai muun siihen verrattavan synn vuoksi edellyttää pidennettyä anniskeluaikaa ja anniskelupaikassa järjestettävää erityistä tilaisuutta tai tapahtumaa, jonka luonne edellyttää pidennettyä anniskeluaikaa.

Lupa alkoholijuomien anniskeluun kello puoli neljään voidaan myöntää ensisijaisesti yksinomaan ilta- ja yöaikaan avoinna olevalle anniskelupaikalle, jos se toimii hyväntasoi-

sen hotellin yhteydessä tai se on varustelu- ja palvelutasoltaan erityisen hyvätasoinen viiheravintola.

Lupaehtoihin on otettava maininta siitä, että anniskelupaikka on suljettava puoli tuntia anniskeluajan päättymisen jälkeen. Lupa voidaan myöntää jokaiselle viikonpäivälle tai osalle niistä. Lupa voi koskea koko liikettä tai sen osastoa tai muuta yksilöityä liikkeen osaa.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 6 §:n mukaan majoitus- ja ravitsemisliiketoiminnan tulee tapahtua vastaavan hoitajan valvonnassa ja johdolla. Vastaavana hoitajana voi toimia yksityinen liikkeenharjoittaja tai muu luonnollinen henkilö. Anniskelupaikan vastaavasta hoitajasta ja tämän sijaisista säädetään lisäksi alkoholilain (1143/1994) 21 b §:ssä.

Asetuksen 8 §:ssä säädetään ulosmyynnistä. Pykälän mukaan majoitus- ja ravitsemisliikkeestä saa sen aukioloaikana luovuttaa muualla nautittavaksi siinä tarjottavia tuotteita sekä pitää kaupan kioski- ja siihen verrattavasta kaupasta sekä automaattikaupasta annetussa asetuksessa (436/1969), jäljempänä *kioskiasetus*, mainituin ehdoin myytäväksi sallittuja tuotteita. Tammikuun 15 päivänä 2001 voimaan tulleeseen vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista annettuun lakiin (1297/2000) otettiin kioskikauppaa koskevat säännökset ja samalla kioskiasetus kumottiin. Tämän seurauksena asetuksen 8 §:ssä olevaa viittausta kioskiasetukseen ei voi enää soveltaa.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 10 §:ssä säädetään asiakasvalinta-oikeudesta ja järjestyksen turvaamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan majoitus- ja ravitsemisliikkeen harjoittajalla sekä liikkeen henkilökunnalla on, milloin siihen on järjestyksenpidon tai liikkeen toiminta-ajatuksen vuoksi aihetta, oikeus evätä asiakkaaksi pyrkivältä pääsy liikkeeseen ja olla tarjoilematta ruokaa ja virvokkeita sekä tarpeen vaatiessa poistaa asiakas liikkeestä.

Anniskelupaikan järjestyksenpidosta säädetään lisäksi alkoholilain 23 §:ssä. Säännöksen mukaan päihtynyttä ei saa päästää anniskelupaikkaan. Asiakas, joka käyttäytyy häiritsevästi tai jonka päihtymys on selvästi havaittavissa, on poistettava anniskelupaikasta.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 10 §:n 2 momentin mukaan järjestyksen turvaamiseksi majoitus- ja ravitsemisliikkeen harjoittaja voi asettaa tai poliisi määrätä liikkeenharjoittajan asettamaan majoitus- ja ravitsemisliikkeeseen poliisin hyväksymän henkilön järjestyksenvalvojaksi. Lisäksi alkoholilain 21 d §:n nojalla lupaviranomainen voi anniskelulupaan liitetyillä ehdoilla edellyttää valvonnan ja järjestyksenpidon niin vaatiessa järjestyksenvalvojan asettamista anniskelupaikkaan.

Järjestyksenvalvojista annetun lain (533/1999) 2 ja 10 §:n mukaan järjestyksenvalvojaksi saadaan asettaa tehtävään suostuva henkilö, jonka poliisi on hyväksynyt järjestyksenvalvojaksi. Järjestyksenvalvojaksi saadaan hyväksyä tehtävään sopiva täysivaltainen henkilö, joka on saanut sisäasiainministeriön määrittämän koulutuksen. Järjestyksenvalvontatehtäviä voi suorittaa myös yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (282/2002) 9 §:n 2 momentin mukaisen vartioimisliikkeen vastaanottaman toimeksiantannon perusteella järjestyksenvalvojan tehtävään asetettu henkilö.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 11 §:ssä säädetään matkustajista tehtävistä ilmoituksista. Majoitusliikkeeseen saapuvasta matkustajasta on täytettävä sisäasiainministeriön vahvistaman mallin mukainen matkustajakortti, joka on matkustajan allekirjoitettava. Vain poliisilla on oikeus saada matkustajakortti haltuunsa ja tietoja sen sisällöstä. Majoitusliikkeen harjoittajan on säilytettävä matkustajakorttia vähintään yhden vuoden ajan sen täyttämisestä. Ulkomaalaisista koskeva matkustajakortti on kuitenkin toimitettava poliisille saapumispäivän jälkeisenä päivänä, jollei poliisi myönnä pitempää aikaa. Jos on syytä epäillä matkustajan antamien henkilötietojen todenperäisyyttä, on siitä viivytyksettä ilmoitettava poliisille. Muista ulkomaalaisista kuin Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisista on lähdön jälkeisenä päivänä tehtävä lähtöilmoitus poliisille, jollei poliisi myönnä pitempää aikaa.

Matkustajakortista annetun sisäasiainministeriön päätöksen (1706/1991) mukaan majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 11 §:ssä tarkoitettuna matkustajakorttina on käytettävä päätöksen liitteenä olevan mallin

mukaista lomaketta tai lomaketta, jossa on vastaava tietosisältö. Majoituskortin tulee olla kaksiosainen, ja kortissa tulee olla ohjeteksti ainakin suomen, ruotsin ja englannin kielellä. Matkustajakorttiin on merkittävä muun muassa matkustajaa koskevat henkilötiedot.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen säännösten noudattamista valvoo lääninhallitus ja poliisi. Jos majoitus- ja ravitsemisliikkeen harjoittaja on laiminlyönyt noudattaa asetuksen säännöksiä tai sen nojalla annettuja määräyksiä tai jos toiminnan harjoittamisessa on ilmennyt väärinkäytöksiä taikka jos se on aiheuttanut järjestyshäiriöitä, poliisi voi antaa liikkeenharjoittajalle varoituksen tai kieltää liikkeen 5 §:n 1 momentin mukaisen aukioloajan pidennyksen. Jos laiminlyönnit tai rikkomukset ovat vakavia tai jos ne annetusta varoituksesta huolimatta toistuvat, lääninhallitus voi poliisin esityksestä rajoittaa liikkeen 4 §:n ja 5 §:n 1 momentin mukaista aukioloaikaa tai sulkea liikkeen tai sen osaston määrääjäksi.

Asetuksen säännösten rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnan yhteydessä tapahtuvasta alkoholijuomien anniskelusta säädetään alkoholilaissa.

Alkoholilain 21 §:n mukaan alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa vain se, jolle lupaviranomainen on myöntänyt anniskeluluvan. Anniskelulupa myönnetään toistaiseksi, määrääjäksi tai tilapäisesti. Anniskelulupa on anniskelupaikkakohtainen. Määräaikaaisena anniskelulupa voidaan myöntää silloin, kun anniskelupaikan toiminta on luonteeltaan määräaikaista taikka kun hakijan edellytyksiä tai anniskelutoimintaa on erityinen syy seurata. Määräaikainen lupa voidaan myöntää enintään yhden vuoden ajaksi. Tilapäinen anniskelulupa myönnetään tilaisuuksiin ja tapahtumiin enintään yhden kuukauden ajaksi.

Alkoholilain 21 a §:ssä säädetään anniskeluluvan hakijaa koskevista edellytyksistä. Pykälän mukaan anniskelulupa myönnetään täysi-ikäiselle hakijalle, joka ei ole konkursissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu sekä jolla on alkoholijuomien anniskeluun vaadittava luotettavuus samoin kuin tarvittavat taloudelliset ja ammatilliset edellytykset. Ammatilliset edellytykset puuttuvat

hakijalta, joka ei ole ilmoittanut anniskelupaikkaan lain 21 b §:ssä säädetty edellytykset täyttävää vastaavaa hoitajaa ja tämän sijaisia.

Alkoholilain 21 b §:n mukaan anniskelupaikassa tulee olla vastaava hoitaja ja hänellä tarpeellinen määrä sijaisia, jotka anniskeluluvan haltija määrää. Vastaavan hoitajan ja hänen sijaistensa tulee olla sopivia tehtävään ja heillä tulee olla koulutuksen tai kokemuksen kautta hankittu riittävä ammattitaito. Vastaava hoitaja ja hänen sijaisensa ovat anniskeluluvan haltijan ohella velvollisia huolehtimaan siitä, että anniskelupaikassa noudatetaan alkoholilain säännöksiä.

Sopimaton vastaavan hoitajan ja hänen sijaisensa tehtävään on henkilö, joka päihdyttävien aineiden väärinkäytön taikka aikaisempien rikkomusten tai laiminlyöntien perusteella ei ilmeisesti kykene hoitamaan tehtäviään.

Koulutuksen kautta hankittu riittävä ammattitaito edellyttää vähintään yhden vuoden päätoimista ravitsemisalalan koulutusta, jos opetusohjelmaan sisältyy alkoholijuomien anniskeluun liittyvää opetusta ja käytännön harjoittelua. Kokemuksen kautta hankittu riittävä ammattitaito edellyttää vähintään kahden vuoden päätoimista työskentelyä alkoholijuomien anniskelussa ja ravitsemisalalan oppilaitoksen antamaa todistusta siitä, että henkilö hallitsee alkoholijuomien anniskelua koskevat säännökset.

Edellä sanotusta poiketen anniskelupaikassa, jossa anniskellaan yksinomaan käymisteitse valmistettuja enintään 4,7 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia, riittävä ammattitaito voidaan todeta ravitsemisalalan oppilaitoksen antamalla todistuksella siitä, että henkilö hallitsee alkoholijuomien anniskelua koskevat säännökset.

Alkoholilain 21 c §:ssä säädetään anniskelupaikkaa ja anniskelualuetta koskevista vaatimuksista. Anniskelupaikassa tulee toiminnan laajuus ja laatu huomioon ottaen olla riittävästi henkilökuntaa tehokkaan valvonnan ja järjestyksenpidon toteuttamiseksi. Lupaviranomaiselle tulee esittää henkilökunnan määrää ja tehtäviä koskeva suunnitelma.

Anniskelupaikassa alkoholijuomia saa anniskella ainoastaan lupaviranomaisen hyväksymällä anniskelualueella, jossa valvonta voidaan tehokkaasti järjestää. Anniskelualue

tulee rajata tai merkitä niin, että raja on asiakkaiden selvästi havaittavissa, jollei anniskelualueita voida muuten selvästi todeta. Lupaviranomaiselle tulee myös esittää anniskelualueen rajaamista koskeva suunnitelma.

Anniskelualueita voidaan muuttaa luvan haltijan ilmoituksen perusteella. Anniskelualueen muuttaminen edellyttää kuitenkin lupaviranomaisen luvan, jos muutos on anniskelun valvonnan kannalta merkittävä.

Alkoholilain 21 d §:ssä säädetään anniskeluluvan rajoittamisesta tai myöntämättä jättämisestä eräissä tapauksissa. Lupaviranomainen voi rajoittaa anniskeluaikaa, anniskelualueita, anniskeltavien alkoholijuomien lajeja tai asiakaspaikkojen lukumäärää taikka asettaa anniskelun valvonnan ja järjestyksenpidon kannalta tarpeellisia ehtoja, jos luvan myöntämisen edellytykset muutoin täyttyisivät, mutta anniskelupaikan sijainnin tai muiden erityisten olosuhteiden sekä luvan haltijan 21 c §:n mukaisesti esittämien suunnitelmien perusteella on ilmeistä, että anniskelua ei voida kohtuudella valvoa.

Anniskelulupa voidaan jättää myöntämättä tai lupaviranomainen voi rajoittaa anniskeluaikaa, anniskelualueita, anniskeltavien alkoholijuomien lajeja tai asiakaspaikkojen lukumäärää taikka asettaa anniskelun valvonnan ja järjestyksenpidon kannalta tarpeellisia ehtoja, jos anniskelupaikan sijainti on sellainen, että lupaviranomaisella on saatujen selvitysten ja lausuntojen perusteella syytä epäillä, että anniskelutoiminnasta aiheutuu asuinympäristölle, yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle tai yhdyskunnan palveluille ja toiminnoille häiriöitä tai muita kielteisiä seurauksia.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajan on tehtävä myös terveydensuojelulain (763/1994) mukainen ilmoitus. Lain 13 §:n mukaan toiminnanharjoittajan on tehtävä hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle majoitus- ja elintarvikehuoneiston perustamisesta ja käyttöönotosta. Ilmoitus on tehtävä myös toiminnan olennaisesta muuttamisesta. Toiminnanharjoittajan vaihtumisesta sekä tilapäisestä elintarvikehuoneistosta on myös ilmoitettava terveydensuojeluviranomaiselle.

Elintarvikehuoneiston käsite on hyvin laa-

ja. Terveydensuojelulain 34 §:n 1 momentin mukaan elintarvikehuoneistolla tarkoitetaan rakennusta, huoneistoa tai sen osaa, jossa myytäväksi tai luovutettavaksi tarkoitettuja elintarvikkeita valmistetaan, säilytetään, pidetään kaupan, tarjoillaan tai muutoin käsitellään. Esimerkiksi ravintolat ja kahvilat ovat terveydensuojelulaissa tarkoitettuja elintarvikehuoneistoja. Myös alkoholilaissa tarkoitettu anniskelupaikka on elintarvikehuoneisto.

Terveydensuojeluasetuksen (1280/1994) 4 §:ssä säädetään terveydensuojelulain 13 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen sisällöstä. Ilmoituksesta on käytävä ilmi muun muassa toiminnanharjoittajan nimi ja kotipaikka, selvitys toimintaan varatun paikan sijainnista ja harjoitettavasta toiminnasta sekä selvitys vedenhankinnasta, ilmanvaihdosta, viemäröinnistä ja jätehuollosta. Majoitushuoneistoa koskevassa ilmoituksessa on ilmoitettava, kuinka suurelle kävijämäärälle huoneisto on suunniteltu. Kävijämäärää koskeva ilmoitusvelvollisuus ei koske elintarvikehuoneistoa. Elintarvikehuoneiston perustamista ja käyttöönottoa koskevan ilmoituksen sisällöstä säädetään terveydensuojeluasetuksen 23 §:ssä. Pykälän mukaan ilmoituksesta on käytävä ilmi sen lisäksi mitä asetuksen 4 §:ssä säädetään elintarvikkeiden tuotevalikoima, tärkeimmät laitteet, huoneiston piirustukset sekä kalusteiden asemapiirustus sekä tiedot huoneiston mahdollisista tiloista, joissa valmistetaan ruokaa myyntiä varten. Lisäksi ilmoitukseen on liitettävä omavalvontasuunnitelma ja selvitys rakennusvalvonnallisesta käyttötarkoituksesta ja lupatilanteesta tiedoksi kunnan terveydensuojeluviranomaiselle.

Terveydensuojelulain 15 §:n mukaan terveydensuojeluviranomainen tarkastaa ilmoituksen ja tekee siitä päätöksen. Terveydensuojeluviranomainen voi päätöksessään toiminnanharjoittajaa kuultuaan antaa terveyshaittojen ehkäisemiseksi tarpeellisia määräyksiä taikka, jos terveyshaittaa ei voida muutoin estää, kieltää toiminnan harjoittamisen kyseisessä paikassa. Terveydensuojeluasetuksen 5 §:n mukaan terveydensuojeluviranomaisen tulee tarkastaa ilmoitus viivytyksettä ja tehdä ilmoituksen käsittelyn mahdollisesti edellyttämä tarkastuskäynti. Asetuksen 6 §:ssä säädetään ilmoitusta koskevan pää-

töksen sisällöstä. Terveysturvallisuuden omaisen päätöksestä tulee käydä ilmi muun muassa toiminnanharjoittajan nimi ja laitoksen tai siihen rinnastettavan toiminnan sijainti, tarkastukset, annetut mahdolliset määräykset tai toimintaa koskeva kielto.

Majoitus- ja ravitsemistoimintaan käytettävän huoneiston ja rakennukseen tulee myös muilta osin täyttää terveysturvallisuutta sekä rakentamista koskevan lainsäädännön vaatimukset. Terveysturvallisuuslain 26 §:n mukaan asunnon ja muun sisätilan sisäilman puhtauden, lämpötilan, kosteuden, melun, ilmanvaihdon, valon, säteilyn ja muiden vastaavien olosuhteiden tulee olla sellaiset, ettei niistä aiheudu asunnossa tai sisätilassa oleskeville terveyshaittaa.

Vuoden 2000 alussa voimaan tullessa maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) säädetään rakentamiseen, suunnitteluun ja kunnossapitoon liittyvistä yleisistä turvallisuusvaatimuksista aiempaa yksityiskohtaisemmin.

Pelastuslain (468/2003) 21 §:n mukaan rakennus ja sen ympäristö on suunniteltava, rakennettava ja pidettävä kunnossa siten, että tulipalon syttymisen tai leviämisen vaara on vähäinen ja että pelastustoiminta on onnettomuuden sattuessa mahdollista.

Pelastuslain 36 §:n mukaan palotarkastuksen suorittaa alueen pelastusviranomaisen. Palotarkastus on suoritettava pelastustoimesta annetun valtioneuvoston asetuksen (787/2003) mukaan vähintään kerran vuodessa muun muassa hotelleissa, asuntoloissa, lomakylissä ja muissa vastaavissa majoitustiloissa, joissa on yli 10 majoituspaikkaa sekä yli 50 asiakaspaikan ravintoloissa.

Lokakuun 2003 alussa voimaan tulleen järjestyslain (612/2003) tarkoituksena on edistää yleistä järjestystä ja turvallisuutta yleisillä paikoilla. Yleisellä paikalla tarkoitetaan rakennusta ja muuta vastaa paikkaa, kuten liikehuoneistoa tai ravintolaa, joka on yleisön käytettävissä joko jonkin tilaisuuden aikana tai muutoin. Lain 3 §:ssä kielletään yleisen järjestyksen häiritseminen tai turvallisuuden vaarantaminen yleisellä paikalla metelöimällä ja muulla vastaavalla tavalla, uhkaavien eleiden ja hyökkäävien liikkeen sekä ampumalla ja esineitä heittämällä.

Lain 7 §:n 1 momentissa kielletään seksu-

aalipalvelujen ostaminen ja maksullinen tarjoaminen yleisellä paikalla. Seksuaalipalvelulla tarkoitetaan rikoslain (39/1889) 20 luvun 10 §:n 1 momentissa määriteltyä sukupuoliyhteyttä sekä siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa.

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetussa laissa (693/1976) säädetään toimenpiteistä, joilla pyritään suojaamaan ravintolahenkilökuntaa ja asiakkaita tupakoinnin aiheuttamilta terveyshaitoilta. Lain 12 §:n 6 kohdan mukaan tupakointi on kielletty ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen baaritiskillä ja pelitilassa, jollei kyseisessä tilassa työskentelevien työntekijöiden altistumista tupakansavulle voida muuten estää.

Lain 13 §:n 2 momentin mukaan tupakointi voidaan sallia hotellin ja muun majoitusliikkeen asiakkaiden majoitushuoneissa sekä ravintolassa ja muussa ravitsemisliikkeessä, jonka tarjoilutila on alle 50 m². Tätä suuremmasta tarjoilutilasta voidaan varata tupakoille enintään 50 prosenttia. Tällöin on kuitenkin huolehdittava, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan sille alueelle, jolla tupakointi on kielletty. Samassa hotellin- ja ravintolakokonaisuudessa samanaikaisesti avoinna olevat ravintolatilat katsotaan yhdeksi ravintolaksi. Tarjoilutilalla tarkoitetaan aluetta, joka on varattu tarjolla olevan ruuan tai juoman nauttimiseen.

Matkailua palvelevasta majoitustoiminnasta leirintäalueilla ja muilla niihin rinnastettavilla alueilla säädetään ulkoilulaisissa (606/1973). Lain 18 §:n mukaan leirintäalueella tarkoitetaan aluetta, jolla majoitetaan tilapäisesti ja yleensä vapaa-aikana leirintämökkiin, teltaan, matkailuperävaunuun tai matkailuajoneuvoon ja jolla on yhteensä vähintään 25 leirintämökkiä taikka teltalle, matkailuperävaunulle tai matkailuajoneuvolle varattua paikkaa. Leirintäalueeksi katsotaan kuitenkin aina alue, jolla on vähintään 10 leirintämökkiä. Ulkoilulain säännökset leirintäalueista koskevat myös muutakin vastaavanlaisen majoittumiseen tarkoitettua aluetta, jolla olevissa, enintään yhdelle ruokakunnalle tai pienryhmälle tarkoitetuissa rakennuksissa yhteensä on yli 40 vuodepaikkaa.

Lain 20 §:n mukaan leirintäalueen perustamisesta ja alueen toiminnan olennaisesta

muuttamisesta on viimeistään kolme kuukautta ennen toiminnan aloittamista tai muuttamista tehtävä kirjallinen ilmoitus alueen sijaintikunnan määräämälle viranomaiselle (kunnan leirintäalueviranomaisen). Ilmoituksen tulee sisältää tarpeelliset tiedot leirintäalueen pitäjistä ja alueen sijainnista sekä toiminnan luonteesta ja laajuudesta.

Lain 22 §:ssä säädetään leirintäalueen järjestyksen turvaamisesta. Pykälän mukaan leirintäalueen pitäjä voi asettaa järjestyksenvalvojista annetussa laissa tarkoitettuja järjestyksenvalvoja valvomaan järjestystä ja turvallisuutta leirintäalueella ja sen välittömässä läheisyydessä. Leirintäalueen sijaintipaikan paikallispoliisi voi tarvittaessa antaa leirintäalueen pitäjälle määräyksiä järjestyksenvalvojien asettamisesta. Leirintäalueen pitäjällä ja leirintäalueen henkilökuntaan kuuluvalla on leirintäalueen järjestyksenpidon tai leirintäalueen käyttötarkoituksen vuoksi oikeus kieltää leirintäalueelle pyrkivältä pääsy alueelle ja tarvittaessa poistaa henkilö alueelta.

Lain 25 §:ssä määritellään tilapäinen leirintäalue. Leirintäalue on tilapäinen, jos sille on tarkoitus majoittaa enintään 14 vuorokauden ajaksi telttoihin, matkailuperävaunuihin tai matkailuajoneuvoihin yli 100 henkilöä.

Terveysturvallisuuslain 28 §:n mukaan leirintäalue ja muu majoittamiseen varattu alue on suunniteltava sekä sitä on kunnossapidettävä siten, ettei siellä oleskeleville aiheudu terveyshaittaa.

Pelastustoimesta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan leirintäalueilla, joissa on vähintään 10 majoituspaikkaa, on suoritettava palotarkastus vähintään kerran vuodessa.

Käytäntö. Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteri YTR:n mukaan majoitus- ja ravitsemisalalla oli vuonna 2002 13 482 majoitus- ja ravitsemisalan toimipaikkaa. Toimipaikoista 11 717 harjoitti ravitsemistoimintaa ja 1 765 majoitustoimintaa. Majoitus- ja ravitsemisalalla työskentelevien määrä vuonna 2002 oli keskimäärin 82 000 henkeä.

Vuonna 2002 leirintäalueita oli 312, ja niillä yöpyi noin 2,2 miljoonaa matkailijaa. Näistä ulkomaalaisia oli vajaa viidesosa.

Tilastokeskus kerää tietoja majoituskapasiteetista ja kapasiteetin käytöstä sekä majoitusliikkeisiin saapuneista vieraista ja yöpymisistä majoitusmuodoittain ja matkan tar-

koituksen mukaan eriteltyinä. Tilastoinnin piirissä ovat majoitusliikkeet, joissa on vähintään 10 huonetta, mökkiä tai matkailuvaunupaikkaa. Tiedonkeruuta varten on perustettu erillinen majoitusliikerekisteri. Vuoden 2002 alussa Tilastokeskuksen majoitusliikerekisterissä oli 1 455 tilastoinnin piirissä olevaa majoitusliikettä (toimipaikkaa). Rekisterissä on myös tilastoinnin ulkopuolelle jäävät pienet liikkeet. Yhteensä toimivia majoitusliikkeitä vuonna 2002 oli rekisterissä lähes 2 900.

Tilastokeskuksen matkailutilastojen mukaan vuonna 2003 oli noin 16 miljoonaa rekisteröityä majoitusvuorokautta. Yöpyjistä noin 12 miljoonaa oli suomalaisia ja noin 4 miljoonaa ulkomaalaisia.

Suomen Hotelli- ja Ravintolaliittoon kuuluu noin 2 300 yritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto liitosta saadun tiedon mukaan muodostaa noin 75–80 prosenttia alan liikevaihdosta.

Suomen Hotelli- ja Ravintolaliiton mukaan alan kokonaismyynnin arvo kohosi vuonna 2003 suunnilleen 5 miljardiin euroon. Edellisestä vuodesta myynti kasvoi yhden prosentin.

Tuotevalvontakeskus ja lääninhallitukset pitävät lupa-asioiden käsittelyä ja valvontaa sekä alkoholitilastointia varten alkoholielinkeinorekisteriä niistä elinkeinonharjoittajista, joille on myönnetty alkoholilaisa tarkoitettu lupa tai jotka ovat hakeneet tällaista lupaa. Vastuullisena rekisterinpitäjänä toimii Tuotevalvontakeskus. Alkoholielinkeinorekisterissä on noin 9 000 alkoholijuomien anniskelua harjoittavaa ravitsemisliikettä. Suomessa oli vuoden 2003 lopussa noin 2,1 miljoonaa anniskeluluvan mukaista asiakaspaikkaa.

1.2. Ulkomainen lainsäädäntö ja kansainvälinen kehitys

Ruotsi

Ruotsissa kunnan myöntämästä anniskeluluvasta säädetään yksityiskohtaisesti alkoholilaisa (*alkohollag 1994:1738*).

Ruotsissa on säädetty hotelli- ja täysihotellaliikettä koskeva laki vuonna 1966 (*lag om hotell- och pensionatörrelse 1966:742*). Lain mukaan hotelli- ja täysihotellaliikkeellä tar-

koitetaan ammattimaisesti tapahtuvaa kalustettujen huoneiden tarjoamista tilapäistä majoittamista varten. Lakia ei sovelleta muun muassa sosiaalisiin asumispalveluihin eikä leirintäalueella sijaitsevan varustetasoltaan vaatimattoman mökin vuokraamiseen tilapäistä majoittamista varten.

Lain mukaan hotelli- ja täysihoidolaliikkeen harjoittaminen edellyttää poliisiviranomaisen myöntämää toimilupaa. Lupavaatimus koskee sellaista liikettä, jossa samanaikaisesti majoitettavien henkilöiden määrä on vähintään yhdeksän tai joka käsittää vähintään viisi majoitushuonetta.

Toimilupa myönnetään, jos ei ole syytä olettaa, että luvanhakija vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Luvan myöntämisen edellytyksenä on se, että hakija on täysivaltainen eikä hän ole konkurssissa. Jos hotelli- ja täysihoidolaliikettä harjoittaa yhtiö, yhdistys tai muu yhteisö, liikkeellä pitää olla poliisiviranomaisen hyväksymä johtaja. Liikkeen johtajaksi hyväksyminen edellyttää, että henkilö on täysivaltainen eikä ole syytä olettaa, että hän harjoittaa toimintaa siten, että yleinen järjestys ja turvallisuus vaarantuu. Hyväksytty johtaja vastaa luvanhaltijan sijasta siitä, että liikettä harjoitetaan lainmukaisesti.

Poliisi pitää rekisteriä niistä hotelli- ja täysihoidolaliikkeistä, joille on annettu toimilupa. Lain säännösten noudattamatta jättämisestä voi seurata liikkeen toimiluvan tai liikkeen johtajan hyväksymisen peruutus. Laissa on myös rangaistussäännöksiä.

Norja

Norjassa ravitsemistoiminnan harjoittajan on täytettävä laissa (*lov om serveringsvirksomhet 1997-06-13 nr 55*) säädetyt perustamislupaa, liikkeen johtoa ja liiketoimintaa koskevat edellytykset. Lupamenettelyn ulkopuolelle jää muun muassa sairaaloissa, kouluissa ja päiväkodeissa tapahtuva tarjoilu sekä julkisen sektorin ja yritysten työpaikkaruokailu.

Lupaviranomaisena toimii kunta, joka tutkii laissa säädetyt liikkeen johtoa koskevat pätevyysedellytykset. Elinkeinotoiminnan aloittamisesta tulee tehdä kunnalle kirjallinen lupahakemus, josta poliisi antaa lausuntonsa.

Kunta valvoo, että liiketoiminta täyttää sil-

le laissa säädetyt edellytykset muun muassa aukioloajan ja järjestyksenpidon osalta. Ruoan ja juoman tarjoileminen on lain mukaan mahdollista kello kuudesta kello yhteen, jollei lupaviranomainen myönnä tästä poikkeusta.

Poliisi voi vaatia, että liikkeessä on oltava poliisin hyväksymä järjestyksenvalvoja.

Liikkeenharjoittajaa voidaan sakottaa aukioloaikoja ja järjestyksenpitoa koskevien määräysten vastaisesta toiminnasta. Lainvastainen liiketoiminta voi myös johtaa luvan peruuttamiseen.

Tanska

Tanskassa ravintola- ja hotellitoimintaa koskeva laki tuli voimaan vuonna 2003 (*lov om restaurations- og hotelvirksomhed 11.3.2003 nr. 163*). Lakia sovelletaan ruokaa ja juomaa tarjoaviin yrityksiin, majoitus- ja ruokailupalveluita tarjoaviin yrityksiin, tilapäisen näyttelyn yhteydessä tapahtuvaan ruoan ja juoman tarjoiluun sekä yrityksen järjestämän tilaisuuden tai vastaanoton yhteydessä tapahtuvaan alkoholitarjoiluun.

Ravintola- ja hotellitoiminnan harjoittaminen edellyttää lain mukaan poliisiviranomaiselta haettavaa elinkeinolupaa. Lupamenettelyn ulkopuolelle jäävät työpaikkaruokalat sekä laissa luetellut majoitusmuodot. Myös yksittäinen tilaisuus ja juhla voidaan järjestää ilman elinkeinolupaa. Tällöin poliisi voi kuitenkin asettaa ehtoja tilaisuuden järjestämiselle.

Laissa on säännökset liiketoiminnan yhteydessä tapahtuvasta anniskelutoiminnasta. Sen mukaan ravintolassa, hotellissa tai muussa tilaisuudessa on mahdollista harjoittaa anniskelua ainoastaan kunnan myöntämän anniskeluluvan nojalla. Lupamenettelyn avulla viranomaisen voi varmistua luvanhakijan ja yrityksen johdon kelpoisuudesta sekä tarvittaessa peruuttaa luvan. Laissa on yksityiskohtaisesti säännelty muun muassa anniskeluluvan saamisen edellytykset, lupamenettely ja luvan peruuttaminen. Laissa säädetään myös ravintoloiden ja muiden tarjoilupaikkojen sulkemisajoista. Säädetyistä sulkemisajoista huolimatta kunnalla ja poliisilla on laajat valtuudet myöntää poikkeuksia, jos siihen on esimerkiksi paikallisista olosuhteista

johtuva syy tai jos liikkeen toiminta-ajatus sitä edellyttää.

Poliisi valvoo ravintoloiden ja hotellien yleistä järjestystä ja puuttuu tarvittaessa niiden toimintaan pakkokeinoin sulkemalla liikkeen tai sakottamalla liikkeenharjoittajaa. Laissa on myös rangaistussäännöksiä.

Euroopan unioni

Schengenin yleissopimuksen (tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla Benelux-taloussiiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehty yleissopimus; SopS 23/2001) 45 artiklan määräykset koskevat niin sanottua hotellikontrollia.

Yleissopimuksen 45 artiklan 1 kohdan mukaan sopimuspuolet sitoutuvat toteuttamaan tarpeelliset toimenpiteet taatakseen, että majoitusliikkeen johtaja tai hänen alaisensa valvovat, että heidän liikkeeseensä majoittuneet ulkomaalaiset sekä muiden sopimuspuolten ja muiden Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kansalaiset lukuun ottamatta mukana matkustavia puolisoita tai alaikäisiä lapsia taikka ryhmämatkalle osallistuvia täyttävät ja allekirjoittavat omakätisesti ilmoituslomakkeet ja todistavat majoitusliikkeen johtajalle tai tämän alaiselle henkilöllisyytensä voimassa olevalla henkilöllisyystodistuksella.

Edellä sanotun mukaisesti täytetyt ilmoituslomakkeet tulee säilyttää tai toimittaa toimivaltaisille viranomaisille, jos nämä katsovat sen tarpeelliseksi uhan torjumiseksi, rangaistuksen täytäntöönpanemiseksi tai katoneiden henkilöiden tai onnettomuuksien uhrien kohtalon selvittämiseksi, ellei kansallisesta lainsäädännöstä muuta johdu.

Edellä mainittuja määräyksiä sovelletaan yleissopimuksen 45 artiklan 2 kohdan mukaan soveltuvien osin henkilöihin, jotka asuvat ammatillisesti vuokralle tarjotussa majoituksessa, erityisesti teltoissa, asuntovauhuissa ja veneissä.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1999/42/EY tutkintotodistusten tunnustamisjärjestelmän perustamisesta vapauttamisdirektiivien ja siirtymätoimenpiteistä annettujen direktiivien soveltamisalaan kuuluvan ammatillisen toiminnan osalta sekä tut-

kintotodistusten yleisen tunnustamisjärjestelmän täydentämisestä koskee myös hotelli-, leirintäalue- ja ravintolatoiminnan harjoittajia.

Jäsenvaltio ei riittämättömän pätevyyden perusteella saa evätä toisen jäsenvaltion kansalaiselta lupaa ryhtyä harjoittamaan majoitus-, leirintäalue- tai ravitsemistoimintaa ilman, että jäsenvaltio on ensin verrannut kyseisen henkilön saman toiminnan harjoittamiseksi toisaalla yhteisössä hankkimien tutkintotodistusten, todistusten tai muiden muodollista kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen osoittamia tietoja ja pätevyyttä omissa kansallisissa säännöissään vaadittuun pätevyyteen. Jos vertailussa ilmenee, että toisen jäsenvaltion myöntämällä tutkintotodistuksilla tai muilla vastaavilla asiakirjoilla osoitetut tiedot ja pätevyys vastaavat kansallisissa säännöksissä vaadittuja tietoja ja pätevyyttä, jäsenvaltio ei voi evätä tällaisen asiakirjan haltijalta oikeutta toiminnan harjoittamiseen.

Jos jäsenvaltio vaatii omilta kansalaisiltaan, jotka aikovat ryhtyä harjoittamaan majoitus-, leirintäalue- tai ravitsemistoimintaa, todisteen hyvästä maineesta tai siitä, että he eivät ole aikaisemmin olleet konkurssissa, jäsenvaltion tulee direktiivin mukaan hyväksyä muiden jäsenvaltioiden kansalaisilta riittäväksi todisteeksi otteen rikosrekisteristä tai näiden vaatimusten täyttymistä osoittavan asiakirjan, jonka on antanut kyseisen jäsenvaltion viranomainen. Jos jäsenvaltiossa ei anneta tällaista asiakirjaa, se voidaan korvata asianomaisen henkilön jäsenvaltion viranomaiselle antamalla valaheitoisella ilmoituksella tai vakuutuksella.

1.3. Nykytilan arviointi ja uudistustarpeet

Majoitus- ja ravitsemistoiminta on Suomessa vuosikymmeniä ollut yhteiskunnan tarkoin valvoma elinkeino. Varsinkin anniskelutoiminnan harjoittamista on huomattavasti rajoitettu alkoholilainsäädännöllä. Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annettu asetus tuli voimaan vuonna 1992. Asetuksella purettiin majoitus- ja ravitsemistoimintaan liittyviä hallinnollisia menettelyjä poistamalla toiminnan luvanvaraisuus. Uudistus liittyi valtioneuvoston vuonna 1989 tekemään periaate- ja suunnittelupäätökseen lupahallinnon

uudistamisesta. Uudistuksen tavoitteena oli vähentää hallinnollisia lupia ja selkeyttää lupamenettelyjen perustana olevia säädöksiä. Majoitus- ja ravitsemisliikkeiden lupajärjestelmä todettiin myös kilpailua jähkistävaksi. Muun muassa aukioloajan, ulosmyynnin ja matkustajista tehtävän ilmoituksen vuoksi elinkeinon sääntely katsottiin edelleen perustelluksi, joten majoitus- ja ravitsemistoiminta säilytettiin edelleen niin sanottujen ohjesääntöisten elinkeinon joukossa. Asetuksen noudattamisen yleisvalvontaviranomaisina ovat lääninhallitus ja poliisi. Lisäksi majoitus- ja ravitsemisalalan valvontaa suorittavat anniskelulupa-, pelastus-, terveydensuojelija ja rakennusvalvontaviranomaiset oman alansa säädösten ja määräysten osalta.

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Säännöksen sanamuoto "lain mukaan" viittaa mahdollisuuteen rajoittaa säännöksessä turvattua oikeutta lalla. Tämä tarkoittaa sitä, että elinkeinonharjoittamisesta ei saa enää säätää asetuksella. Tämä koskee myös majoitus- ja ravitsemistoimintaa.

Nykyinen majoitus- ja ravitsemistoimintaa koskeva elinkeino-oikeudellinen sääntely perustuu ilmoitusmenettelyyn. Majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittaminen edellyttää perusilmoituksen tekemistä kaupparekisteriin ja tämän lisäksi majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen mukaista poliisille annettavaa selvitystä majoitus- ja ravitsemisliikkeestä. Tätä selvitystä on pidetty poliisin kannalta välttämättömänä, koska poliisi ei saa muuta kautta tietoa liiketoiminnan aloittamisesta. Selvitys on annettava erikseen jokaisesta liikkeen toimipisteestä. Jos liike akoo harjoittaa alkoholilainsäädännössä tarkoitettua alkoholijuomien anniskelua, poliisi toimittaa selvityksen anniskelulupaviranomaisena toimivalle lääninhallitukselle tai Tuotevalvontakeskukselle. Selvitystä voidaan anniskelua harjoittavien ravitsemisliikkeiden osalta pitää tarpeettomana, koska lupaviranomaiset saavat liikettä koskevat tiedot anniskelulupamenettelyn yhteydessä.

Jos majoitus- ja ravitsemisliikkeessä aiotaan harjoittaa anniskelua, on liikkeenharjoittajan tehtävä anniskelulupahakemus lupaviranomaiselle. Anniskelua saa harjoittaa vain

se, jolle lupaviranomainen on myöntänyt anniskeluluvan. Luvan enintään 4,7 prosenttisten käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien anniskeluun myöntää anniskelupaikan sijaintikunnan lääninhallitus. Ravitsemisliike voi tällöin myydä enintään 4,7 prosenttista olutta, siideriä, käymisteitse valmistettuja long drink -juomia ja viinejä. Tätä vahvempien alkoholijuomien anniskeluun on haettava lupa Tuotevalvontakeskukselta. Vuoden 2005 alusta lukien kaikki anniskeluvuot myöntää anniskelupaikan sijaintikunnan lääninhallitus. Anniskelulupa-asoiden osalta Tuotevalvontakeskus ja lääninhallitukset pitävät alkoholielinkeinorekisteriä.

Terveydensuojelulaisissa tarkoitetulla elintarvikehuoneistolla tarkoitetaan esimerkiksi liikehuoneistoa, jossa harjoitetaan ravintolatai kahvilatoimintaa. Elintarvikehuoneiston ja majoitushuoneiston perustamisesta ja käytön otosta on tehtävä hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle, joka voi olla esimerkiksi terveyslautakunta tai kunnan ympäristökeskus. Ilmoitus annetaan sen kunnan terveydensuojeluviranomaiselle, missä liikehuoneisto sijaitsee. Terveydensuojeluviranomainen tarkastaa ilmoituksen ja tekee asiassa päätöksen. Päätöksessään viranomainen voi asettaa määräyksiä terveyshaittojen estämiseksi. Terveydensuojeluviranomainen voi myös kieltää toiminnan harjoittamisen kyseisessä paikassa, jos terveyshaittoja ei voida muutoin estää. Myös huoneiston toiminnan olennaiseen muuttamiseen on hankittava vastaava hyväksyminen. Toiminnanharjoittajan vaihtumisesta on myös tehtävä ilmoitus terveydensuojeluviranomaiselle.

Terveydensuojeluviranomainen saa tiedon majoitus- ja ravitsemisliikehuoneistoista myös poliisilta, jonka on lähetettävä sille majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetussa asetuksessa tarkoitettu majoitus- ja ravitsemisliikettä koskeva selvitys. Myös pelastusviranomainen saa poliisilta saman selvityksen, jossa on muun muassa palotarkastusta varten tiedot ravitsemisliikkeen asiakaspaikkamäärästä sekä majoitusliikkeen huone- ja vuodepaikkamäärästä. Terveydensuojelulaisissa tarkoitettua elintarvike- tai majoitusliikehuoneistoa koskevaa ilmoitusta tai päätöstä ei sen sijaan lähetetä poliisille eikä pelastusvi-

ranomaiselle, jonka on suoritettava tällaisessa liikehuoneistossa pelastuslainsäädännössä tarkoitettu palotarkastus. Poliisin ja pelastusviranomaisen tiedonsaanti terveydensuojelulain mukaisesta ilmoitusmenettelystä on näin ollen lainsäädännössä puutteellisesti järjestetty.

Terveydensuojelulain mukaisista elintarvikehuoneistoista ei tällä hetkellä koota valtakunnallista rekisteriä. Euroopan yhteisön neuvostossa ja Euroopan parlamentissa on parhaillaan käsiteltävänä komission esitys elintarvikehygieniasta koskevaksi yhteisö-asetukseksi (KOM(2000) 438 lopull.). Ehdotuksen mukaan kaikilta elintarvikehuoneistoilta tulnaisiin edellyttämään rekisteröintiä. Asetuksen toimeenpanon yhteydessä tultaneen Suomessa harkitsemaan valtakunnallista elintarvikehuoneistorekisteriä. Kyseistä rekisteriä tarvittaisiin muun muassa ruokamyrkytyspidemioiden selvitystyössä.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen mukaan poliisille tehtävällä yökahvilatoimintaa koskevalla ilmoituksella ravitsemisliikkeen saa pitää auki kello kahden ja viiden välisenä aikana, milloin aukioloajan pidennys matkailuliikenteen takia, työmatkalla tai työssä olevia varten taikka muusta syystä on tarpeellista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen vaikuttavat seikat huomioon ottaen perusteltua. Aukioloajan pidennyksen edellytyksenä on se, ettei ravitsemisliikkeessä kello kahden ja viiden välisenä aikana anniskella alkoholi-juomia. Myös anniskelupaikka voi muuttua yökahvilaksi tekemällä siitä ilmoituksen poliisille. Asetuksen mukaan ravitsemistoiminnan harjoittajan on muun muassa mainittava ilmoituksessa aukioloajan pidennyksen peruste.

Nykyiset yökahvilan aukioloaikaa koskevat rajoitukset eivät täytä lailta vaadittavaa täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimusta, jota eduskunnan perustuslakivaliokunta on useissa lausunnoissaan korostanut. Toisaalta laissa ei myöskään olisi aiheellista vaatia liiketoiminnan harjoittajaa etukäteen esittämään syytä toiminnalleen, koska liikkeen aukiolo perustuu kannattavuuteen.

Nykyinen matkustajakorttia koskeva sääntely perustuu majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 11 §:ään ja matkustajakor-

tista annettuun sisäasiainministeriön päätökseen. Vain poliisilla on oikeus saada matkustajakortti haltuunsa ja tietoja sen sisällöstä. Majoitusliikkeen harjoittajan on säilytettävä matkustajakorttia vähintään yhden vuoden ajan sen täyttämistä. Ulkomaalaista koskeva matkustajakortti on kuitenkin toimitettava poliisille saapumispäivän jälkeisenä päivänä, jollei poliisi myönnä pitempää aikaa.

Matkustajakortti sisältää henkilötietoja, jotka puolestaan muodostavat henkilökisterin. Perustuslain 10 § turvaa yksityisyyden suojan perusoikeutena jokaiselle. Pykälän mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Henkilötietojen käsittelyä koskeva yleislaki on henkilötietolaki (523/1999). Perustuslain 10 §:n ja henkilötietolain säännökset huomioon ottaen matkustajakortin henkilötiedoista ja niiden muodostamasta henkilökisteristä ei saa enää säätää lakia alemman asteisella säädöksellä.

Oikeuskäytännössä on katsottu, että majoitusliikkeessä matkustajakortilla väärät henkilötiedot itsestään antaneen katsottiin syyllistyneen viranomaisen erehdyttämiseen. Teko oli täyttynyt, kun matkustajakortti oli annettu majoitusliikkeelle poliisia varten säilytettäväksi (KKO:1995:31).

Majoitustoiminnan harjoittajan matkustajakortin pitovelvollisuus on perustuslain 124 §:ssä tarkoitettu julkinen hallintotehtävä. Pykälän mukaan tällainen tehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Matkustajakorttijärjestelmän merkitys ulkomaalaisvalvonnan osalta kasvoi huomattavasti Suomen ryhtyessä 25 päivänä maaliskuuta 2001 soveltamaan Schengenin säännöstöä, jolloin sisärajatarkastukset poistettiin Suomen ja muiden Schengenin säännöstöä soveltavien valtioiden välisiltä rajoilta.

Schengenin yleissopimuksen hyväksymistä koskevan hallituksen esityksen (HE 20/1998 vp) perustelujen mukaan sopimuspuolet sitoutuvat toteuttamaan tarpeelliset toimenpiteet taatakseen yleissopimuksen 45 artiklassa tarkoitettun niin sanotun hotellikontrollin.

Schengenin yleissopimuksen 45 artiklan mukaisesta menettelystä säädetään majoitus-

ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 11 §:ssä. Schengenin yleissopimuksen hyväksymistä koskevan hallituksen esityksen yhteydessä ei katsottu tarpeelliseksi muuttaa majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annettua asetusta. Koska käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen tarkoituksena on nostaa lakitasolle majoitus- ja ravitsemistoimintaa koskeva elinkeino-oikeudellinen sääntely, on tarpeen säätää elinkeinonharjoittajan oikeuksista ja velvollisuuksista aiempaa yksityiskohtaisemmin ja täsmällisemmin.

Schengenin yleissopimuksen 45 artikla edellyttää, että hotellikontrollia koskevia määräyksiä sovelletaan soveltuvin osin myös henkilöihin, jotka asuvat ammattimaisesti vuokralle tarjotussa majoituksessa, erityisesti telttoissa, asuntovaunuissa ja veneissä. Matkustajailmoituksen laatimisvelvollisuuden piiriin tulisi saattaa nykyisestä poiketen leirintäalueen pitäjät sekä myös niin sanottua aamiaismajoitusta ja maatilamatkailua harjoittavat elinkeinonharjoittajat.

Matkailualaa koskevien tilastotietojen keräämisestä 23 päivänä marraskuuta 1995 annettu neuvoston direktiivi 95/57/EY koskee vain niin sanottuja kollektiivisia majoitusliikkeitä, ja tältä osin Suomessa toteutettu tilastointi täyttää jo nykyisellään direktiivin vaatimukset. Vaikka majoitustoiminnan käsitteen laajentaminen ei vaikuta tilastoinnin piirissä olevaan majoitusliikekantaan, se parantaa tietoa kaikesta tarjolla olevasta majoituskapasiteetista yksityinen maksullinen majoitustoiminta mukaan luettuna.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Tavoitteet

Tämän esityksen tavoitteena on selkeyttää majoitus- ja ravitsemistoimintaa koskevaa elinkeino-oikeudellista sääntelyä. Tarkoituksena on myös karsia tarpeetonta sääntelyä. Lisäksi esityksen tavoitteena on uudistaa majoitus- ja ravitsemistoiminnan aloittamista koskevaa ilmoitusmenettelyä. Matkustajailmoitusmenettelyn uudistaminen lisäisi viranomaisten tiedonsaantimahdollisuuksia majoitusalan yrityksistä ja matkustajista.

Esityksellä saavutetaan myös se perustus-

lain 18 §:stä johtuva vaatimus, että majoitus- ja ravitsemistoimintaa koskevat säännökset tulisivat laintasoisiksi. Myös matkustajailmoitusmenettelystä säädettäisiin perustuslain 10 ja 124 §:n sekä henkilötietolain mukaisesti lain tasolla.

2.2. Keskeiset ehdotukset

Ehdotettu laki koskee majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamista. Majoitustoiminnalla tarkoitetaan ehdotuksen mukaan ammattimaisesti tapahtuvaa kalustettujen huoneiden tai muiden majoitustilojen tarjoamista tilapäistä majoitusta tarvitseville asiakkaille. Ravitsemistoiminnalla tarkoitetaan ammattimaisesti tapahtuvaa ruoan tai juoman tarjoamista yleisölle terveydensuojelullaista tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa nautittavaksi.

Ehdotetussa laissa olisi säännökset ravitsemisliikkeiden aukioloajoista, jotka sisällöltään vastaavat voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi nykyiseen tapaan myös majoitus- ja ravitsemisliikkeen asiakasvalinta-oikeudesta ja järjestyksenpidosta.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi jo nykyisinkin voimassa olevan lainsäädännön mukainen velvollisuus tehdä majoitusliikkeeseen saapuvasta matkustajasta ilmoitus. Nykyisestä sisäasiainministeriön vahvistamasta matkustajakorttimallista luovuttaisiin. Uutta verrattuna voimassa olevaan sääntelyyn on se, että ehdotetun lain mukaan majoitustoiminnan harjoittaja voi pitää automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tai manuaalisesti matkustajailmoituksessa olevista matkustajatiedoista matkustajarekisteriä.

Matkustajailmoituksen laatimisvelvollisuus laajennettaisiin koskemaan leirintäalueen pitäjää sekä niin sanottua aamiaismajoitustoimintaa ja maatilamatkailua harjoittavia elinkeinonharjoittajia. Ehdotuksen mukainen matkustajailmoitusmenettely koskee myös muiden majoitustilojen, esimerkiksi lomaa-asuntojen, ammattimaista tarjoamista.

Uutta on myös se, että ehdotuksen mukaan matkustajailmoituksessa on annettava tiedot myös matkustajan mukana olevista perheenjäsenistä.

Majoitustoiminnan harjoittajan olisi toimitettava ulkomaalaista koskevat matkustajatiedot viivytyksettä sen kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka toimialueella toiminnanharjoittajan liike sijaitsee. Lisäksi poliisilla olisi oikeus saada myös muiden matkustajien matkustajatietoja. Myös rajavartiolaitoksella, tullilaitoksella, pelastusviranomaisilla ja terveydensuojeluviranomaisilla olisi oikeus saada matkustajatietoja tehtäviensä suorittamista varten.

Lakia ei sovellettaisi yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa (603/1996) tarkoitetun yksityisen palvelujen tuottajan tarjoamiin sosiaalihuollon asumispalveluihin, koska tällainen toiminta, esimerkiksi vanhusten ympärivuorokautisten asumispalvelujen antaminen, on paitsi luvanraista myös viranomaisten valvonnan piirissä. Lakia ei sovelleta myöskään kuljetukseen liittyvään majoitukseen tai vain yhteisön, säätiön tai laitoksen omalle henkilökunnalle tarkoitettuun loma-asunnon tai muun majoitustilan tarjoamiseen. Laki ei myöskään koske elintarvikkeiden tai alkoholittomien juomien tarjoamista asiakkaille, jos se on vähäistä toiminnanharjoittajan samassa liikehuoneistossa harjoittamaan muuhun elinkeinotoimintaan verrattuna.

Valvontaviranomaisina toimisivat kihlakunnan poliisilaitokset toimialueillaan.

Voimassa olevan majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen mukaan majoitus- ja ravitsemisliiketoiminnan tulee tapahtua vastaavan hoitajan valvonnassa ja johdolla. Vastaavana hoitajana voi toimia yksityinen liikkeenharjoittaja tai muu luonnollinen henkilö. Asetuksessa ei ole säännöksiä vastaavan hoitajan ammattipätevyydestä eikä yksilöidyistä tehtävistä.

Lainsäädännössä vastaavaa hoitajaa tai vastaavaa henkilöä koskeva sääntely liittyy yleensä luvanvaraisiin elinkeinoin. Esimerkiksi yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain mukaan vartioimisliikkeellä on oltava palveluksessaan yksi tai useampi vastaava hoitaja, joka on hyväksytty liikkeeseen, ja kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä annetun lain (1075/2000) mukaan välitysliikkeessä on oltava vastaava hoitaja, joka vastaa toiminnan lainmukaisuudesta.

Lakiehdotukseen ei sisälly majoitus- ja ravitsemisliikkeen vastaavaa hoitajaa koskevia säännöksiä, koska ehdotuksen mukaisessa sääntelyssä ei ole kyse majoitus- ja ravitsemistoiminnan luvanvaraistamisesta, eikä vastaavaa hoitajaa ole pidetty muutoinkaan tarpeellisena liiketoiminnan lainmukaisuuden valvonnan kannalta. Tämä muuttaa nykytilaa majoitusliikkeiden sekä muiden kuin anniskelua harjoittavien ravitsemisliikkeiden osalta. Anniskelupaikan vastaavaa hoitajaa ja tämän sijaisia koskevista ammattitaito- ja sopivuusvaatimuksista säädetään alkoholilain 21 b §:ssä.

Nykyisin majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittaja on velvollinen tekemään terveydensuojelulain mukaisen majoitushuoneiston ja elintarvikkehuoneiston perustamista ja käyttöönottoa koskevan ilmoituksen kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Tätä ilmoitusmenettelyä ehdotetaan uudistettavaksi siten, että terveydensuojeluviranomaisen on lähetettävä tieto majoitus- ja ravitsemisliikehuoneistoa koskevasta ilmoituksesta sekä mahdollisesta tarkastuskäynnistä tällaiseen huoneistoon poliisi- ja pelastusviranomaisille, joilla olisi oikeus olla läsnä tarkastuksen suorittamisessa. Uudistus korvaisi nykyisen majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen mukaisen poliisille annettavan selvityksen majoitus- ja ravitsemisliikkeestä.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Vaikutukset yritystoimintaan

Esityksessä luovuttaisiin nykyisestä poliisille toimitettavasta majoitus- ja ravitsemisliikettä koskevasta selvityksestä, mikä keventtäisi aloittavan majoitus- ja ravitsemisalan yrittäjän viranomaisasiointia. Terveysuojelulain mukaisen majoitus- ja ravitsemisliikehuoneistoa koskevan ilmoitusmenettelyn uudistaminen ei aiheuta lisäkustannuksia alan yrittäjille.

Matkustajailmoituksen sisällön uudistaminen aiheuttaa majoitustoiminnan harjoittajille pienehköjä lisäkustannuksia. Matkustajailmoituksen tekemisvelvollisuus laajenisi koskemaan niin sanottua aamiaismajoitusta, maatilamatkailua ja loma-asuntoja tarjoavia yrittäjiä sekä leirintäalueen pitäjiä, mistä koi-

tuisi toiminnanharjoittajille vähäisiä kustannuksia.

3.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esityksessä ehdotettu velvollisuus toimittaa majoitus- ja ravitsemisliikehuoneistoa koskeva terveysuojelulain mukainen ilmoitus poliisille ja pelastusviranomaiselle lisäisi terveysuojeluviranomaisten tehtäviä kunnissa jonkin verran.

3.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Lakiehdotuksessa ei suoranaisesti säädetä syrjintäkiellosta. Ehdotuksessa säädetään kuitenkin majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajan oikeudesta liikkeen tason ylläpitämiseksi ilman syrjintää valita asiakkaansa.

4. Asian valmistelu

Hallitusohjelma

Esitys noudattaa hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelman linjauksia, joista yksi keskeisimpiä on yritysten hallinnollisten rasitteiden keventäminen.

Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä

Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti 26 päivänä syyskuuta 2001 työryhmän, jonka tehtävä oli valmistella hallituksen esityksen muotoon laadittu ehdotus majoitus- ja ravitsemisliikkeitä koskevan elinkeino-oikeudellisen sääntelyn uudistamiseksi. Työryhmän mietintö valmistui 14 päivänä kesäkuuta 2002. Työryhmä ehdotti, että majoitus- ja ra-

vitsemistoiminnasta säädettäisiin laki, joka korvaisi nykyisen majoitus- ja ravitsemisliikkeitä annetun asetuksen.

Jatkovalmistelu

Työryhmän mietinnöstä saatiin lausunnot 32 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lausunnonantajat puolsivat yleisesti työryhmän ehdotuksia, vaikka niiden yksityiskohtiin esitettiin lukuisia huomautuksia.

Toisesta esitysluonnoksesta pyydettiin lausunnot oikeusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, ympäristöministeriöltä, Ahvenanmaan maakuntahallitukselta, Tuotevalvontakeskukselta, Suomen Kuntaliitolta, Kilpailuvirastolta, Tilastokeskukselta, Helsingin, Tampereen ja Turun kihlakunnan poliisilaitoksilta, Suomen Matkailuelinkeino SME:lta, Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitolta, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry:ltä, Suomen Yrittäjiltä, Kaupan Keskusliitolta, Päivittäistavara- ja kauppa ry:ltä, Suomen Bensiinikauppiaitten liitto SBL ry:ltä, Kioskiliitto ry:ltä, Lomarengas Oy:ltä, Eläinlääkärihygieenikkojen yhdistys ry:ltä sekä Omena Hotellit Oy:ltä. Lausunnon antoi lisäksi Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry.

Tämän jälkeen valmistelua on jatkettu kauppa- ja teollisuusministeriössä. Esitysluonnoksesta antoivat tällöin lausunnon myös Suomen Leirintäalueyhdistys ry ja SF-Caravan ry.

Ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi majoitus- ja ravitsemistoiminnasta on viimeistely lausunnotonmenettelyjen jälkeen kauppa- ja teollisuusministeriössä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, sisäasiainministeriön, ympäristöministeriön, valtiovarainministeriön ja oikeusministeriön kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta

1 §. *Soveltamisala ja määritelmät.* Ehdotettu laki koskee pykälän 1 momentin mukaan majoitustoiminnan ja ravitsemistoiminnan harjoittamista.

Pykälän 2 momentin 1 kohdassa määritellään majoitustoiminta ja 2 kohdassa ravitsemistoiminta. Molemmille toimintamuodoille on yhteistä se, että toimintaa harjoitetaan ammattimaisesti. Ammattimaisuutta arvioitaessa olennaista on, että toiminnalla tähdätään taloudelliseen tulokseen. Merkitystä ei ole sillä, tuottaako toiminta tosiasiallisesti voittoa. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jää sellainen majoitus- ja ravitsemistoiminta, jota harjoitetaan taloudellista hyötyä tavoittelematta.

Laki ei myöskään koske toimintaa, joka on luonteeltaan satunnaista. Lain säännökset on laadittu pitäen silmällä majoitus- ja ravitsemistoimintaa elinkeinonaan harjoittavia, eikä niitä ole tarpeen ulottaa toimintaan, jota satunnaisuutensa vuoksi ei voida pitää kyseisen elinkeinon harjoittamisena. Toimintaa voidaan pitää satunnaisena, jos se on kertaluonteista tai vain hyvin harvoin toistuvaa. Jos esimerkiksi kesätapahtuman yhteydessä yksityishenkilö majoittaa kotiinsa vieraita, tällainen luonteeltaan satunnainen toiminta ei kuulu lain soveltamisalaan.

Momentin 1 kohdan mukaan majoitustoiminnalla tarkoitetaan ammattimaisesti tapahtuvaa kalustettujen huoneiden tai muiden majoitustilojen tarjoamista tilapäistä majoitusta tarvitseville asiakkaille. Käytännössä majoitustoimintaa voidaan harjoittaa erilaisissa toiminnan laatua kuvaavissa muodoissa, kuten hotelli, motelli, matkustajakoti, retkeilymaja, täysihoitola tai lomakeskus. Schengenin yleissopimuksen 45 artiklan niin sanottu hotellikontrolli koskee muun muassa majoitumista veneisiin, minkä vuoksi myös esimerkiksi hotellitoiminnan harjoittaminen satamaan ankkuroidussa laivassa on ehdotuksessa tarkoitettua majoitustoimintaa.

Lakiehdotuksessa tehdään selkeä raja

us majoitustoiminnan ja asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain (481/1995) mukaisen asumisen suhteen. Mainittua lakia, joka sisältää muun muassa vuokralaisen eduksi säädettyjä pakottavia säännöksiä, ei 2 §:n mukaan sovelleta majoitusliikkeiden toimintaan. Ehdotuksen mukaan majoitusliikkeessä tapahtuvan asiakkaiden majoittamisen tulee olla tilapäistä. Myös voimassa olevassa majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 1 §:n mukainen ilmaisu "vieraiden majoittaminen" pitää selkeästi sisällään järjestelyn tilapäisyyden.

Asuinhuoneiston vuokrauksesta annettu laki koskee osapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia pysyväisluonteisemmassa ja yleensä pitempiäaikaisemmassa asumisessa kuin mitä esimerkiksi hotelleissa, motelleissa ja matkustajakodeissa tapahtuvassa tilapäisessä "asumisessa" yleensä on kyse. Se, onko kyse majoitustoiminnasta vai huoneenvuokrauksesta, riippuu viime kädessä siitä, mitä osapuolet ovat huoneiston käytöstä sopineet. Myös hotelleista ja muista vastaavista majoitustoimintaa harjoittavista rakennuksista voidaan luovuttaa huoneiston käyttöoikeus huoneenvuokrasopimuksella. Esimerkiksi opiskelija-asuntoloita käytetään yleisesti oppilastosten lomien aikana myös kesähotelleina, jolloin valitsee tilanne, että osa huoneistoista on asukkaansa hallinnassa huoneenvuokrasopimuksen perusteella ja muissa huoneissa asukas on hotellivieraana. Viime vuosina on yleistynyt asuntohotellitoiminta, jossa viikko- tai kuukausikorvausta vastaan luovutetaan yleensä kalustetun huoneiston käyttöoikeus. Toimintaa on yleensä pidettävä majoitustoimintana, mutta tällaisesta hotellina tavallisesti toimivasta rakennuksesta huoneisto voitaisiin luovuttaa huoneenvuokraakin vastaan käytettäväksi.

Lain soveltamisalaan kuuluu myös niin sanottu maatilamatkailu eli maatilalla harjoitettava majoitus- ja ravitsemistoiminta ja niin sanottu aamiaismajoitus eli asiakkaiden majoittaminen ja heille tapahtuva ruoan ja virvoikkeiden tarjoaminen yksityisessä kodissa. Tämä merkitsee muutosta voimassa olevaan lainsäädäntöön, jonka mukaan majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen

2 §:ssä tarkoitettun maatilamatkailun tai aamiaismajoitustoiminnan harjoittaja ei ole velvollinen tekemään ilmoitusta liikkeeseen saapuvasta matkustajasta. Ehdotuksen mukainen matkustajailmoitusmenettely koskee nykyisestä poiketen myös muiden majoitustilojen, esimerkiksi loma-asuntojen, ammattimaista tarjoamista.

Lain soveltamisalaan kuuluu myös majoituspalvelun tarjoaminen tasoltaan vaatimattomassa huoneistossa, kuten asuntolassa tai yömajassa. Jos toiminnanharjoittaja antaa esimerkiksi päihdehuollon asumispalveluja, ehdotettu laki ei kuitenkaan 2 §:n 1 kohdan mukaan koske tällaista yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa.

Momentin 2 kohdan mukaan ravitsemistoiminnalla tarkoitetaan ammattimaisesti tapahtuvaa ruoan tai juoman tarjoamista asiakkaille terveysuojelulaissa tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa nautittavaksi. Terveysuojelulaissa määritellyn elintarvikehuoneiston käsitteen piiriin kuuluvat esimerkiksi kahvilat ja ravintolat mukaan lukien anniskelupaikat samoin kuin elintarvikkeiden valmistukseen ja myyntiin käytettävät kioskit ja ulkotilat kuten torit.

Ravitsemistoimintaa harjoitetaan yleensä yleisölle avoimissa ravintoloissa. Rajoitetulle asiakaskunnalle tapahtuvasta tarjoilusta säädetään 3 momentissa.

Tarjoilulla tarkoitetaan ruoan tai juoman luovuttamista asiakkaalle tarjoilupaiikkana toimivassa elintarvikehuoneistossa nautittavaksi. Tarjoilupaiikassa on oltava asiakaspaiikkoja. Näin ollen esimerkiksi torikahvila-toiminta, jossa on asiakkaille varattuja paikkoja, on lain soveltamisalaan kuuluvaa ravitsemistoimintaa. Sen sijaan ulosmyyntitoiminta, jossa elintarvikehuoneistosta luovutetaan elintarvikkeita tai juomia yksinomaan muualla kuin elintarvikehuoneistossa nautittavaksi, ei ole ravitsemistoiminnan harjoittamista.

Pito- ja juhlapalvelutoiminnalla tarkoitetaan erilaisten tilaisuuksien ja juhlien järjestämisen yhteydessä tapahtuvaa ruoan ja juomien tarjoilua asiakkaille näiden omista tiloista tai tarkoitukseen sopivissa tiloissa. Jos pito- ja juhlapalvelutoimintaa harjoittava yrittäjä tarjoaa asiakkailleen valmistamaansa

ruokaa hallinnassaan olevassa ravitsemisliikkeessä, tällainen liike on terveysuojelulaissa tarkoitettu elintarvikehuoneisto, ja toiminta on tyypillistä ravitsemistoiminnan harjoittamista. Jos pito- ja juhlapalvelutoimintaa harjoitetaan asiakkaan yksityistilassa, tällaista paikkaa ei katsota elintarvikehuoneistoksi. Toiminnanharjoittajalla ei ole myöskään tässä tapauksessa velvollisuutta tehdä terveysuojelulaissa tarkoitettua ilmoitusta terveysuojeluviranomaiselle. On kuitenkin huomattava, että terveysuojelulain 33 §:n yleiset elintarvikehygieniasäännökset tartuntatautien leviämisen sekä muiden terveystaitojen syntymisen estämisestä koskevat yleisesti kaikkea elintarvikkeiden käsittelyä, myös muualla kuin lain tarkoittamassa elintarvikehuoneistossa. Yleensä ammattimaista pito- ja juhlapalvelutoimintaa harjoittavilla yrittäjillä on esimerkiksi ruokien esivalmistusta varten jokin kiinteä toimipiste, joka on katsottu elintarvikehuoneistoksi, ja siten kyseinen toiminta on terveysuojelulain mukaisen valvonnan piirissä.

Momentin 3 kohdan mukaan majoitusliikkeellä tarkoitetaan rakennusta tai huoneistoa tai muuta liikepaikkaa, jossa harjoitetaan majoitustoimintaa. Muulla liikepaikalla tarkoitetaan esimerkiksi satamaan ankkuroitua laivahotellia.

Momentin 4 kohdan mukaan ravitsemisliikkeellä tarkoitetaan terveysuojelulaissa määriteltyä elintarvikehuoneistoa, jossa harjoitetaan ravitsemistoimintaa.

Momentin 5 kohdan mukaan majoitustoiminnan harjoittajalla tarkoitetaan sitä, joka harjoittaa majoitustoimintaa ja 6 kohdan mukaan ravitsemistoiminnan harjoittajalla sitä, joka harjoittaa ravitsemistoimintaa. Majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajana voi olla yksityinen elinkeinonharjoittaja tai yksityisoikeudellinen oikeushenkilö, esimerkiksi avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö tai osakeyhtiö tai julkisoikeudellinen oikeushenkilö, esimerkiksi kunta.

Momentin 7—10 kohdassa määritellään tietyt 6 §:ssä tarkoitettuihin matkustajatietoihin kuuluvat käsitteet. Näitä ovat matkustaja (7 kohta), matkustajan puoliso (8 kohta), ryhmämatka (9 kohta) ja ryhmämatkan johtaja (10 kohta).

Pääasiallisesti tietyn työpaikan henkilöstöä

tai muuten rajoitettuja tahoja palveleva henkilöstöravintola poikkeaa luonteeltaan 2 momentin 4 kohdassa tarkoitetusta ravitsemisliikkeestä, koska se ei ole tarkoitettu yleisölle. Ottaen huomioon pyrkimyksen lain kattavasta soveltamisalasta pykälän 3 momentin mukaan henkilöstöravintolatoiminta eli vain yhteisön, säätiön tai laitoksen omalle henkilökunnalle tai muuten rajoitetulle henkilöpiirille tarkoitettu ruoan tai juoman tarjoaminen rinnastetaan ravitsemistoimintaan. Momentissa tarkoitetut yhteisöt ja säätiöt voivat olla yksityisoikeudellisia tai julkisoikeudellisia. Laitoksella tarkoitetaan esimerkiksi valtion laitoksia ja kunnallisia liikelaitoksia.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu henkilöstöravintolatoiminta jää aukioloaikaa ja ulosmyyntiä koskevin poikkeuksin asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Nykytilasta poiketen ehdotuksen mukaan henkilöstöravintolatoimintaan sovellettaisiin 5 §:n säännöksiä asiakasvalinta-oikeudesta ja järjestyksen turvaamisesta. Henkilöstöravintolatoimintaan ei kuitenkaan sovellettaisi 3 ja 4 §:n säännöksiä ravitsemisliikkeen aukioloajasta ja sen pidennyksestä, mikä merkitsee muutosta voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Pykälän 4 momentissa viitataan henkilötietojen salassapidon, luovuttamisen ja muun käsittelyn osalta viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) ja henkilötietolain velvoitteisiin. Matkustajailmoituksen henkilötietoja sisältävistä matkustajatiedoista, matkustajarekisteristä sekä matkustajatietojen luovuttamisesta viranomaisille säädetään 6–9 §:ssä.

Terveysuojelulain 13 §:n mukaan kirjallinen ilmoitus majoitushuoneiston ja elintarvikehuoneiston perustamisesta ja käyttöönotosta on tehtävä kunnan terveysuojeluviranomaiselle hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista. Kuten yleisperustelujen jaksossa 2.2. mainitaan, terveysuojelulakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnan terveysuojeluviranomaisen on lähetettävä tieto saapuneesta majoitus- ja ravitsemisliiketuoneistosta koskevasta ilmoituksesta poliisi- ja pelastusviranomaisille. Tässä käsiteltävän pykälän 5 momenttiin on sel-

vyyden vuoksi otettu viittaussäännös terveysuojelulaisissa säädettyyn toiminnanharjoittajan ilmoitusvelvollisuuteen. Toiminnanharjoittajaa koskevat myös terveysuojelulain aineelliset säännökset.

2 §. *Soveltamisalan rajoitukset.* Lakia ei pykälän 1 kohdan mukaan sovelleta yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa tarkoitettujen yksityisten palvelujen tuottajien tarjoamiin sosiaalihuollon asumispalveluihin. Yksityisen palvelujen tuottajan, joka jatkuvasti liike- tai ammattitoimintaa harjoittamalla antaa ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja, on saatava lääninhallituksen lupa ennen toiminnan aloittamista. Palvelujen tuottajat ovat myös lääninhallituksen ja sen kunnan, jossa yksityisiä sosiaalipalveluja annetaan, valvonnassa. Tämän takia ei ole tarpeen saattaa esimerkiksi vanhusten tai päihdehuollon asumispalvelujen tuottajia tämän lain soveltamisalan piiriin. Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain soveltamisalan ulkopuolella oleva yömajatoiminta on sitä vastoin ehdotetun lain mukaista majoitustoiminnan harjoittamista.

Pykälän 2 kohdan mukaan lain soveltamisalan ulkopuolelle jäisi laivassa, junassa tai muussa kulkuvälineessä tapahtuvaan kuljetukseen liittyvä majoitus. Soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät esimerkiksi sellaiset laivaristeilyt sekä laiva- ja junamatkat, joihin sisältyy myös matkustajan yöpyminen kulkuvälineessä.

Pykälän 3 kohdan mukaan lakia ei sovelleta vain yhteisön, säätiön tai laitoksen omalle henkilökunnalle tarkoitettuun loma-asunnon tai muun majoitustilan tarjoamiseen. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäisi esimerkiksi yhtiön omistaman vapaa-ajan asunnon tarjoaminen yhtiön henkilökunnan käyttöön, jos loma-asuntoa käytetään ainoastaan yhtiön henkilökunnan virkistykseen. Sama koskee esimerkiksi yhteisön koulutuskeskuksen yhteydessä olevia majoitustiloja, joissa yöpyvät vain yhteisön sisäiseen koulutukseen osallistuvat henkilöt.

Pykälän 4 kohdassa säädetään, että lakia ei sovelleta elintarvikkeiden tai alkoholittomien juomien tarjoamiseen asiakkaille, jos se on vähäistä toiminnanharjoittajan samassa liiketuoneistossa harjoittamaan muuhun elinkeinotoimintaan verrattuna.

Muulla elinkeinotoiminnalla tarkoitetaan esimerkiksi kioskikauppaa, autokauppaa, autokatsastusasemaa, kampaamo- ja parturiliikettä sekä videoiden vuokraus- ja myyntiliikettä, jossa liikehuoneistossa kaupanteon yhteydessä viihtyvyyden lisäämiseksi asiakkaille tarjoillaan muuhun elinkeinotoimintaan nähden vähäisessä määrin kahvia ja pullaa.

3 §. *Ravitsemisliikkeen aukioloaika.* Ravitsemisliikkeen pääsääntöiseen aukioloaikaan ei ehdoteta muutoksia. Pykälän 1 momentin mukaan ravitsemisliike saa olla auki kello 5:n ja kello 2:n välisenä aikana. Ehdotuksen 1 §:n 3 momentin mukaan aukioloaikäsäännökset eivät nykytilanteesta poiketen koske henkilöstöravintoloita.

Alkoholilainsäädännössä ei ole nykyisin säännöksiä anniskelupaikan avaamisesta ja sulkemisesta. Ainoastaan alkoholijuomien anniskelu-aika on säännelty. Alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen 23 §:n mukaan anniskelua ei saa aloittaa ennen kello yhdeksää. Anniskelu tulee lopettaa, kun anniskelupaikka suljetaan, kuitenkin viimeistään kello puoli kaksi. Jos anniskelupaikka suljetaan kello kahdenkymmenen neljän jälkeen, anniskelu tulee lopettaa viimeistään puoli tuntia ennen anniskelupaikan sulkemisaikaa.

Anniskelupaikkojen aukioloaika on määrättyyn majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen säännösten mukaan. Asetuksen 4 §:n 1 momentin mukaan ravitsemisliikkeen saa avata aikaisintaan kello viisi ja sen saa pitää auki kello kahteen.

Nykyinen anniskelu- ja aukioloaikaa koskeva sääntely ei ole käytännössä kaikilta osin toimiva. Alkoholilain 21 d §:n mukaan anniskelulupa voidaan jättää myöntämättä tai lupaviranomainen voi rajoittaa anniskeluaikaa, jos anniskelupaikan sijainti on sellainen, että lupaviranomaisella on saatujen selvitysten ja lausuntojen perusteella syytä epäillä, että anniskelutoiminnasta aiheutuu asuin ympäristölle, yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle tai yhdyskunnan palveluille ja toimintoille häiriöitä tai muita kielteisiä seurauksia.

Lupaviranomainen voi määrätä anniskelupaikan tai sen jonkun osaston anniskeluajan päättymään aikaisemmin kuin kello 1.30 esimerkiksi toiminnasta aiheutuvien meluhä-

riöiden estämiseksi. Erityisesti ulkoterrassien anniskelu-aikaa on yleisesti rajoitettu kello 22:een. Kun lupaviranomainen ei voi määrätä anniskelupaikan sulkemisajasta, voi toiminta siellä anniskeluajan päättymisestä huolimatta jatkua ilman anniskelua, koska säännösten mukainen pääsääntöinen sulkemisaika on kello 2. Koska lupaviranomainen rajoittaa anniskelu-aikaa vain haittojen ja häiriöiden estämiseksi, on perusteltua, että anniskelupaikka tai sen osasto myös suljetaan pian anniskeluajan päättymisen jälkeen. Tämän vuoksi momentissa säädetään myös siitä, että jos alkoholijuomien anniskelupaikassa tai sen osastossa anniskelu on määrätty päättymään aikaisemmin kuin kello 1.30, anniskelupaikka tai sen osasto on suljettava viimeistään puoli tuntia anniskeluajan päättymisen jälkeen.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 5 §:n 2 momentin mukaan alkoholijuomia anniskelevan ravitsemisliikkeen saa pitää auki enintään kello neljään sen mukaan kuin anniskeluluvan myöntävä viranomainen päättää anniskeluajan jatkamisesta kello puoli kahden jälkeen siitä erikseen annettujen säännösten ja määräysten nojalla.

Alkoholijuomien anniskeluajan jatkamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan lääninhallitus voi myöntää luvan anniskelun aloittamiseen aikaisintaan kello viideksi ja luvan anniskelun jatkamiseen kello puoli kolmeen tai kello puoli neljään.

Pykälän 2 momentti koskee anniskelupaikan aukioloa kello 2:n ja kello 4:n välisenä aikana. Tällöin aukiolo ehdotetaan määrätymään kuten nykyisinkin anniskeluajan jatkamisesta erikseen annettujen säännösten perusteella siten, että anniskelupaikka on suljettava viimeistään puoli tuntia anniskeluajan päättymisen jälkeen.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 4 §:n 2 momentin mukaan uusia asiakkaita saa vastaanottaa viimeistään 30 minuuttia ennen ravitsemisliikkeen sulkemisaikaa. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan uusien asiakkaiden vastaanotto ravitsemisliikkeen on lopettava viimeistään puoli tuntia ennen säädettyä sulkemisaikaa. Jos ravitsemistoiminnan harjoittaja sulkee liikkeensä omaehtoisesti esimerkiksi kello 21, laissa ei

ole tarpeellista säätää siitä, että uusien asiakkaiden vastaanottaminen on tällöinkin lopetettava puoli tuntia ennen liikkeen sulkemisaikaa. Näissä tapauksissa ravitsemistoiminnan harjoittaja voi siis joustavasti itse päättää, mihin asti ennen ilmoittamaansa sulkemisaikaa hän ottaa vastaan uusia asiakkaita.

4 §. *Ilmoitus aukioloajan pidennyksestä.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi ravitsemisliikkeen aukioloajan pidennystä koskevat säännökset. Näitä säännöksiä ei sovelleta 1 §:n 3 momentin mukaan henkilöstöravintolaan.

Pykälän 1 momentin mukaan, jollei 3 §:n 1 momentista muuta johdu, ravitsemisliikkeen saa 2 momentissa säädetyn ilmoituksen perusteella pitää auki myös kello 2:n ja 5:n välisenä aikana, jos ravitsemisliikkeessä ei sanottuna aikana anniskella alkoholiuomia.

Ravitsemisliikkeen aukioloajan pidennyksen ja sitä koskevan ilmoituksen osalta säännös vastaa nykyistä niin sanottua yökahvilaa koskevaa sääntelyä. Ehdotuksessa ei kuitenkaan olisi luetteloa aukioloajan pidennyksen perusteista kuten nykyisin. Poliisilaitos voi kuitenkin 4 momentissa säädettyissä tapauksissa kieltää aukioloajan pidennyksen.

Pykälän 2 momentin mukaan ravitsemistoiminnan harjoittajan on tehtävä viimeistään kaksi viikkoa ennen ravitsemisliikkeen aiottua aukioloajan pidennystä kirjallinen ilmoitus sen kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka toimialueella liike sijaitsee. Momentin 1 kohdan mukaan ilmoituksessa on mainittava ravitsemistoiminnan harjoittajan toimim nimi, yritys- ja yhteisötunnus ja ravitsemisliikkeen käyntiosoite sekä yhteyshenkilön nimi, puhelinnumero ja muut yhteystiedot.

Momentin 2 kohdan mukaan ilmoituksessa on mainittava aukioloajan pidennys, jota ravitsemisliikkeessä on tarkoitus noudattaa.

Momentin 3 kohdan mukaan on mainittava se, aiotaanko pidennettyä aukioloaikaa noudattaa toistaiseksi, määräajan vai tietyn tilaisuuden ajan.

Momentin 4 kohdan mukaan on ilmoitettava se, koskeeko aukioloajan pidennys koko ravitsemisliikettä, sen osastoa vai muuten yksilöityä liikkeen osaa.

Pykälän 3 momentin mukaan poliisilaitos voi ilmoituksen perusteella antaa yksityiskohtaisia määräyksiä ravitsemistoiminnan

harjoittamisesta kello 2:n ja 5:n välisenä aikana. Poliisilaitos voi esimerkiksi määrätä ravitsemistoiminnan harjoittajan asettamaan liikkeeseen aukioloajan pidennyksen ajaksi järjestyksenvalvojan. Järjestyksenvalvojan asettamisesta säädetään 5 §:n 2 momentissa.

Pykälän 4 momentin mukaan poliisilaitos voi kieltää ravitsemisliikkeen aukioloajan pidennyksen, jos on perusteltua syytä epäillä, että aukioloajan pidennyksestä aiheutuu kohutonta häiriötä asuinympäristölle tai vakavaa häiriötä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Säännöksen tavoitteena on ehkäistä esimerkiksi asuintalossa yöaikaan auki olevan kahvilan pitämisestä aiheutuvat kohuttomat haitat talon asukkaille. Perusteltu syy aukioloajan pidennyksen kieltämiselle on esimerkiksi ravitsemisliikkeessä toistuvasti esiintyneet järjestyshäiriöt tai liikkeestä aiheutuvat meluhaitat, joka vaarantavat liikkeen läheisyydessä asuvien mahdollisuuksia nukkua hyväksyttävissä olosuhteissa.

5 §. *Asiakasvalinta-oikeus ja järjestyksen turvaaminen.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi niin sanotusta asiakasvalinta-oikeudesta ja järjestyksenpidosta sekä 2 momentissa järjestyksenvalvojen asettamisesta majoitus- ja ravitsemisliikkeeseen.

Pykälän 1 momentin mukaan majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajalla ja liikkeen henkilökunnalla on, jos siihen on järjestyksenpidon tai liikkeen toiminta-ajatuksen vuoksi perusteltu syy, oikeus evätä asiakkaaksi pyrkivältä pääsy liikkeeseen. Toiminnanharjoittajalla ja liikkeen henkilökunnalla on myös oikeus kieltäytyä tarjoilemasta asiakkaalle ruokaa tai juomaa ja tarvittaessa poistaa hänet liikkeestä, jos hän häiritsee muita asiakkaita tai muutoin aiheuttaa häiriötä liikkeessä tai ei täytä liikkeeseen asetettuja asiakkaaksi pääsyn edellytyksiä. Asiakasvalinta-oikeutta koskevat säännökset vastaavat sisällöllisesti majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 10 §:n 1 momenttia.

Asiakasvalinta-oikeudella tarkoitetaan liikkeen oikeutta valita asiakkaansa ilman syrjintää. Syrjinnän kieltö on rikoslain 11 luvun 9 §:ssä. Säännöksen mukaan tuomitaan syrjinnästä se, joka elinkeinotoiminnassa tai ammatin harjoittamisessa ilman hyväksyttävää syytä ei palvele jotakuta yleisesti noudattavilla ehdoilla tai kieltäytyy päästämästä

jotakuta tilaisuuteen tai kokoukseen tai poistaa hänet sieltä taikka asettaa jonkun ilmeisen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonompaan asemaan rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen tai terveydentilan taikka uskonnollisen, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella.

Syrjintäkieltoa koskevan hallituksen esityksen (HE 94/1993 vp) perusteluissa todetaan, että epäyhtenäinen kohtelu ei ole syrjintää, jos siihen on hyväksyttävä syy. Eriarvoisen kohtelun perustana voivat olla oikeussäännökset ja niiden nojalla pätevästi annetut viranomaisten määräykset.

Syrjintäkieltoa koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan syrjintäsäännöksellä ei rajoiteta muualla lainsäädännössä suotua mahdollisuutta harjoittaa asiakasvalintaa liikkeen tason ylläpitämiseksi. Jos liikkeen toiminta-ajatuksen vuoksi tietyn ravintolan asiakkailta yleisesti edellytetään juhlavaa pukeutumista, on sallittua kieltäytyä päästämästä ravintolaan henkilöä, joka ei tätä edellytystä täytä. Sen sijaan syrjintäsäännöksen vastaista on evätä pääsy ravintolaan henkilöltä, jonka asu on juhlava, mutta kuuluu asianomaisen ryhmän kulttuurisidonnaiseen pukeutumiseen.

Se, ettei jotakuta palvelu yleisesti noudatettavilla ehdoilla, kattaa paitsi kieltäytymisen ottamasta asiakkaaksi tai palvelemasta asiakasta, myös asiakkaan kannalta muita epäedullisempien ehtojen, esimerkiksi korkeamman hinnan, vaatimisen kuin muilta. Rakeässä tapauksessa yleisesti noudatettavista ehdoista poikkeamista on myös asiakkaan palveleminen nöyryyttävällä, halveksuntaa osoittavalla tai muulla asiakasta loukkaavalla tavalla.

Syrjinnän tekemuodot kattavat sekä syrjintää koskevan päätöksenteon että päätösten täytäntöönpanon. Näin ollen syrjintään syylistyy majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittaja, joka antaa alaisilleen ohjeet kieltäytyä palvelemasta tiettyä ryhmää, ja hänen alaisensa, joka toteuttaa saamia ohjeita. Toiminnanharjoittaja voi joutua vastuuseen syrjinnästä silloinkin, kun hän tietää alaisten syrjivän asiakkaita ja sallii menettelyn la-

minlyömällä velvollisuutensa puuttua asiaan.

Helmikuun alussa 2004 voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain (21/2004) tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista. Laki kieltää muun muassa henkilön asettamisen eri asemaan etnisen alkuperän perusteella, kun kysymys on yleisön saatavilla olevan palvelujen tarjonnasta. Lakia sovelletaan esimerkiksi ravintolapalveluihin. Laissa kielletään sekä välitön että välillinen syrjintä. Myös häirintä ja ohje tai käsky syrjiä määritellään kielletyksi syrjinnäksi. Lakia rikkova voi joutua maksamaan hyvitystä syrjinnän kohteeksi joutuneelle. Hyvityksen enimmäismäärä on 15 000 euroa.

Ravitsemistoiminta varsinkin anniskelupaikoissa poikkeaa muusta elinkeinotoiminnasta asiakaskunnan suhteen. Ravintoloiden asiakkaat ovat varsin usein alkoholin vaikutuksen alaisina. Alkoholilain 23 §:n 1 momentin mukaan päihtynyttä ei saa päästää anniskelupaikkaan. Asiakas, joka käyttäytyy häiritsevästi tai jonka päihtymys on selvästi havaittavissa, on poistettava anniskelupaikasta.

Alkoholilain 24 §:ssä kielletään alkoholi-juoman anniskelu 18 vuotta nuoremmalle tai häiritsevästi käyttäytyvälle tai selvästi päihtyneelle. Jos ravitsemisliikkeellä ei olisi toiminta-ajatuksen perustuvaa oikeutta valita asiakkaitaan, se ei voisi asettaa alkoholilaista poikkeavia ikärajoja 18 vuotta täyttäneille. Esimerkiksi ravitsemistoiminnan harjoittaja on voinut asettaa liikkeeseen sisäänpääsyn edellytykseksi 24 vuoden ikärajan. Toiminnanharjoittajalla ja liikkeen henkilökunnalla on tällöin oikeus poistaa ravitsemisliikkeestä sellainen liikkeeseen päässyt henkilö, joka ei täytä liikkeeseen asetettua ikärajaedellytystä. Ehdotuksen mukainen toiminta-ajatuksen ja järjestyksenpitoon liittyvä asiakasvalinta-oikeus vähentää myös ravintoloiden järjestyksenpitoon liittyviä ongelmia ja sitä kautta poliisille tulevien tehtävien määrää sekä lisää asiakkaiden turvallisuutta ja viihtyvyyttä.

Ravintola-asiakkaan häiritsevä käyttäytyminen on yksi yleisimpiä muiden asiakkaiden viihtyvyyttä vähentäviä tekijöistä. Asiakas voi myös uhkailla tai olla muulla tavoin vaaraksi muille asiakkaille. Ruoan ja virvokkeiden tarjoilemisesta kieltäytymisen taikka liikkeestä poistamisen tulisi tapahtua

ilman voimakeinoja hienovaraisesti, mutta päättäväisesti. Asiakasturvallisuudesta huolehtiminen saattaa joissain tapauksissa edellyttää poliisin kutsumista paikalle.

Lisäksi häiriön aiheuttaminen ravintolassa voi tulla arvioitavaksi rikoslain 24 luvun 3 §:n julkisrauhan rikkomista koskevien säännösten valossa. Nämä säännökset kattavat muun muassa asiakkaan oikeudettoman jäämisen ravintolaan esimerkiksi silloin, kun ravintolanpitäjä on antanut asiakkaalle asianmukaisen poistumiskehotuksen.

Pykälän 2 momentin mukaan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittaja voi asettaa liikkeeseen ja sen välittömään läheisyyteen järjestyksenvalvojista annetussa laissa tarkoitettuja järjestyksenvalvoja. Toiminnanharjoittajalla voi olla aihetta järjestyksenvalvojan asettamiseen etenkin silloin, kun liikkeen järjestyksenpito tai turvallisuuden ylläpitäminen ei ole mahdollista toiminnanharjoittajan tai tämän henkilökunnan toiminnan avulla.

Myös sen kihlakunnan poliisilaitos, jonka toimialueella majoitus- ja ravitsemisliike sijaitsee, voi määrätä toiminnanharjoittajan asettamaan määrääjäksi tai toistaiseksi liikkeeseen ja sen välittömään läheisyyteen riittävän määrän järjestyksenvalvoja, jos liikkeen toiminnassa on ilmennyt toistuvia järjestyshäiriöitä tai jos siihen järjestyksen ja turvallisuuden säilymiseksi on muutoin liikkeen toimintaan liittyvä erityinen syy. Erityisenä syynä järjestyksenvalvojan määräämiseen voi olla esimerkiksi se, että liike sijaitsee rauhattomalla alueella.

Säännös vastaa tietyin tarkennuksin majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 10 §:n 2 momenttia. Nykysääntelystä poiketen liikkeeseen voitaisiin asettaa järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi useita järjestyksenvalvoja. Koska järjestyksenvalvojan määräämistä koskeva säännös merkitsee poliisille annettua oikeutta puuttua majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamiseen, sille on ehdotuksessa asetettu korkeammat edellytykset kuin nykyisin.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeessä toimivan järjestyksenvalvojan tehtävät määräytyvät järjestyksenvalvojista annetun lain mukaisesti. Järjestyksenvalvojalla on järjestyshäiriöi-

den syntymisen estämiseksi toiminnanharjoittajaa ja tämän henkilökuntaa laajemmat valtuudet puuttua yleistä järjestystä uhkaaviin tilanteisiin. Järjestyksenvalvoja voi poistaa tarvittaessa voimakeinoin muita henkilöitä häiritsevän tai uhkaavasti käyttäytyvän henkilön liikkeestä. Järjestyksenvalvoja voi myös ottaa henkilön kiinni ja luovuttaa hänet poliisille. Kiinnioton yhteydessä järjestyksenvalvojalla on oikeus tarkastaa kiinniotettu henkilö järjestyksenvalvojista annetun lain 8 §:ssä säädetyllä tavalla.

Järjestyksenvalvojista annetun lain 2 §:n mukaan järjestyksenvalvojan tehtävänä on ylläpitää järjestystä ja turvallisuutta sekä estää rikoksia ja onnettomuuksia siinä tilaisuudessa tai sillä alueella, jonne hänet on asetettu järjestyksenvalvojaksi (*toimialue*). Majoitus- ja ravitsemisliikkeiden osalta toimialue muodostui siinä majoitus- ja ravitsemisliikkeestä ja sen välittömästä läheisyydestä.

Järjestyksenvalvojen on perinteisesti edellytetty huolehtivan järjestyksen ja turvallisuuden säilymisestä myös majoitus- ja ravitsemisliikkeeseen sisäänpääsyä odottavista asiakkaista muodostuneessa jonossa sekä liikkeen sisäänkäynnin ulkopuolella. Nykyisin on kuitenkin ollut jossain määrin epäselvää, ovatko kyseiset alueet kuuluneet järjestyksenvalvojen toimialueeseen, koska majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetussa asetuksessa säädetään vain järjestyksenvalvojen asettamisesta liikkeeseen. Vastaavankaltaisia tulkintaongelmia on ilmennyt myös aidalla tai muulla vastaavalla tavalla rajoitettujen ulkona sijaitsevien anniskelualueiden läheisyyden osalta. Nykytilanteen selkeyttämiseksi laissa ehdotetaan säädettäväksi, että järjestyksenvalvoja voitaisiin asettaa myös liikkeen välittömään läheisyyteen. Sääntely vastaisi ulkoilulain 22 §:ään sisältyvää vastaavaa asettamissäännöstä leirintäalueiden sekä merimieslain (423/1978) 74 §:ään sisältyvää säännöstä matkustaja-alusten osalta.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeen välittömään läheisyyteen kuuluvia alueita tai paikkoja on säädöstekstissä vaikea määrittellä tyhjentävästi. Tämän vuoksi laissa käytettäisiin jo muussa lainsäädännössä omaksuttua yleisempää ilmausta ”välitön läheisyys”. Tältä osin olisi kysymys aina viime kädessä tapauskohtaisesta harkinnasta. Alueen tai pai-

kan voitaisiin katsoa kuuluvan liikkeen välittömään läheisyyteen, jos alueella tai paikalla olisi vaikutusta liikkeen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen. Esimerkkinä tällaisesta olisi alue, jolla asiakkaat jonottavat sisäänpääsyä liikkeeseen, sekä liikkeen sisäänkäynnin edessä oleva katu tai muu vastaava alue. Myös aidatun tai muulla tavalla eristetyn anniskelualueen läheistä ulkopuolista aluetta olisi pidettävä säännöksessä tarkoitettuna välittömänä läheisyytenä, koska kyseisellä alueella tapahtuvalla toiminnalla olisi selkeä vaikutus anniskelualueen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen.

Käytännössä järjestyksenvalvojen toiminta painottuu majoitus- ja ravitsemisliikkeiden sisätiloihin ja anniskelualueille. Säännös mahdollistaisi kuitenkin puuttumisen tarvittaessa liikkeen välittömässä läheisyydessä tapahtuvaan liikkeen järjestystä tai turvallisuutta vaarantavaan toimintaan ja sillä olisi myös häiriötä ennalta estävä vaikutus muun muassa asiakasjonoon.

6 §. *Matkustajailmoitus ja matkustajatiedot.* Schengenin yleissopimuksen 45 artiklan mukaan majoitustoiminnan harjoittajan tulee valvoa, että majoitusliikkeeseen majoittuneet ulkomaalaiset, mukaan lukien Schengenin säännöstöä soveltavien muiden valtioiden sekä Euroopan unionin muiden jäsenvaltioiden kansalaiset, lukuun ottamatta mukana matkustavia puolisoita tai alaikäisiä lapsia taikka ryhmämatkalle osallistuvia täyttävät ja allekirjoittavat ilmoituslomakkeet sekä todistavat myös henkilöllisyytensä.

Pykälän 1 momentin mukaan majoitustoiminnan harjoittaja on vastuussa majoitusliikkeeseen saapuvasta matkustajasta tehtävästä ilmoituksesta. Tästä ilmoituksesta käytetään ehdotuksessa käsitettä matkustajailmoitus. Momentissa säädettäisiin myös matkustajailmoituksessa mainittavista tiedoista, joista käytetään käsitettä matkustajatiedot. Säännös merkitsee muutosta voimassa olevaan lainsäädäntöön, koska ehdotuksessa luovuttaisiin nykyisestä sisäasiainministeriön vahvistamasta matkustajakorttimallista.

Matkustajailmoituksen voisi tehdä paitsi matkustaja myös majoitustoiminnan harjoittaja ja tämän henkilökuntaan kuuluva matkustajan etukäteen antamien tietojen perusteella. Jos matkustajalla on mukanaan puoli-

so ja alaikäiset lapset, hänen tulee antaa samalla ilmoituksella matkustajatiedot kaikkien perheenjäsenten osalta. Jos kyseessä on ryhmämatka, ryhmämatkan johtaja voi antaa tiedot kaikista ryhmämatkalle osallistuvista matkustajista yhdellä yhteisellä matkustajailmoituksella. Ryhmämatkan käsite on määritelty 1 §:n 2 momentin 9 kohdassa. Säännöksen mukaan ryhmämatkalla tarkoitetaan etukäteen järjestettyä matkaa, jolle osallistuu matkustajien muodostama ryhmä.

Ryhmämatkan johtajalla tarkoitetaan 1 §:n 2 momentin 10 kohdan mukaisesti matkustajaa, joka toimii ryhmämatkalle osallistuvien matkustajien johtajana. Ryhmämatkan johtajalla tarkoitetaan ehdotuksen mukaan myös henkilöä, joka toimii matkanjärjestäjän edustajana. Ryhmämatkan johtajana voi olla esimerkiksi majoitusliikkeen sijaintipaikkakunnalla asuva henkilö, joka ei yövy majoitusliikkeessä.

Matkustajailmoituksessa on myös mainittava majoitustoiminnan harjoittajan toimintimi sekä yritys- ja yhteisötunnus ja majoitusliikkeen käyntiosoite.

Momentin 1 kohdan mukaan matkustajailmoituksesta on käytävä ilmi matkustajan täydellinen nimi, suomalainen henkilötunnus tai tämän puuttuessa syntymäaika sekä kansalaisuus. Matkustajan käsite on määritelty 1 §:n 2 momentin 7 kohdassa. Syntymäaikaa koskeva tieto koskee ulkomaalaista, jolla ei ole suomalaista henkilötunnusta. Nämä matkustajaa koskevat tiedot tulee ilmoittaa nykyisinkin matkustajakortissa.

Momentin 2 kohdan mukaan matkustajailmoituksessa on mainittava matkustajan mukana olevan puolison sekä alaikäisten lasten täydelliset nimet ja suomalaiset henkilötunnukset tai niiden puuttuessa syntymäajat. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan näistä tiedoista ei säädetä. Matkustajan puolisoilla tarkoitetaan 1 §:n 2 momentin 8 kohdan mukaisesti aviopuolisoa tai henkilöä, joka elää matkustajan kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa tai rekisteröidyssä parisuhitteissa.

Momentin 3 kohdan mukaan matkustajailmoituksessa on mainittava matkustajan osoite, mikä sisältyy myös nykyiseen matkustajakortin tietosisältöön.

Uutta verrattuna nykytilaan on se, että

momentin 4 kohdan mukaan matkustajailmoituksessa on mainittava maa, josta matkustaja saapuu Suomeen.

Momentin 5 kohdan mukaan on mainittava matkustusasiakirjan numero.

Momentin 6 kohdan mukaan on matkustajailmoituksessa on mainittava se päivä, jona matkustaja on saapunut majoitusliikkeeseen sekä matkustajan lähtöpäivä liikkeestä, jos se on tiedossa. Voimassa olevan sääntelyn mukaan matkustajakortissa olevat saapumispäivää ja lähtöpäivää koskevat kohdat täyttää majoitustoiminnan harjoittaja.

Momentin 7 kohdan mukaan on ilmoitettava se, tapahtuuko majoittuminen vapaa-ajan vieton, työn, kokouksen vai muun syyn takia. Myös nykyiseen matkustajakorttimalliin sisältyy näitä tietoja koskeva kohta. Majoittumisen tarkoitus on matkailutilastoinnissa tärkeä tieto, koska vapaa-ajan matkat tehdään eri syistä ja eri kohteisiin kuin työ- ja kokousmatkat.

Majoitustoiminnan harjoittaja voi käyttää matkustajatietoja asiakaspalveluun ja suoramarkkinointiin, jollei matkustaja ole käyttänyt henkilötietolain 30 §:ssä tarkoitettua kieltäoikeuttaan.

Pykälän 2 momentin mukaan sellaiseen ryhmämatkan johtajaan, joka toimii matkanjärjestäjän edustajana, sovelletaan 1 momentin 1 ja 3 kohdan säännöksiä. Koska tässä tapauksessa ryhmämatkan johtaja ei matkustajana majoitu majoitusliikkeeseen, viranomaisvalvonnan kannalta on tarpeen, että myös hänen nimensä ja muut henkilötietonsa merkitään matkustajailmoitukseen.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 momentin 4 ja 5 kohdassa ilmoitettavat tiedot eivät koske sellaista matkustajaa, jonka asuinpaikka on Suomi.

Pykälän 4 momentin mukaan matkustajailmoitus on matkustajan allekirjoitettava. Jos matkustaja antaa matkustajailmoituksessa vääriä henkilötiedot itsestään, hän syyllistyy viranomaisen erehdyttämiseen. Väärän henkilötiedon antaminen viranomaiselle säädetään rangaistavaksi rikoslain 16 luvun 5 §:ssä. Ehdotuksen mukaan matkustajailmoituksen allekirjoittamisvelvollisuus ei kuitenkaan koske Schengenin yleissopimuksen 45 artiklassa tarkoitettuja ryhmämatkalle osallistuvia matkustajia, joiden puolesta eh-

dotuksen mukaan yhteisen matkustajailmoituksen allekirjoittaa ryhmämatkan johtaja. Myöskään matkustajan mukana olevan puolison ja alaikäisten lasten ei tarvitse allekirjoittaa matkustajailmoitusta.

Pykälän 5 momentin mukaan majoitustoiminnan harjoittajan tai liikkeen henkilökunnan on majoittumisen yhteydessä varmistettava matkustusasiakirjasta tai muulla luotettavalla tavalla todennettava matkustajan henkilöllisyys. Säännös vastaisi ulkomaalaislain (301/2004) 130 §:n 1 momenttiin sisältyvää säännöstä ulkomaalaisen henkilöllisyyden todentamisesta. Pohjoismaan kansalaisen maahantulosta sekä henkilöllisyyden ja kansalaisuuden toteamisesta säädetään ulkomaalaislain 157 §:ssä.

Poikkeuksena on kuitenkin ryhmämatkalle osallistuvat matkustajat, jos heistä on laadittu yhteinen matkustajailmoitus. Tällöin riittää, että vain ryhmämatkan johtajan henkilöllisyys todennetaan. Henkilöllisyyden todentaminen ei kuitenkaan ehdotuksen mukaan koske matkustajan mukana olevaa puolisoa ja alaikäisiä lapsia eikä myöskään henkilöä, jonka asuinpaikka on Suomi.

7 § *Matkustajarekisteri*. Pykälässä säädetään siitä, että majoitustoiminnan harjoittaja voi pitää matkustajailmoituksessa olevista matkustajatiedoista matkustajarekisteriä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tai manuaalisesti. Säännös muuttaa nykytilaa, koska majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annettussa asetuksessa ei ole säännöksiä matkustajarekisteristä.

Pykälän mukaan matkustajatietoja ja matkustajarekisteriä käytetään yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi.

8 §. *Matkustajatietojen luovuttaminen poliisille sekä matkustajailmoitusten ja -tietojen säilyttäminen ja hävittäminen*. Schengenin yleissopimuksen 45 artiklan mukaan matkustajia koskevat ilmoituslomakkeet tulee säilyttää tai toimittaa toimivaltaisille viranomaisille, jos nämä katsovat sen tarpeelliseksi uhan torjumiseksi, rangaistuksen täytäntöönpanemiseksi tai kadonneiden henkilöiden tai onnettomuuksien uhrien kohtalon selvittämiseksi, ellei kansallisesta lainsäädännöstä muuta johdu.

Pykälän 1 momentin mukaan majoitustoi-

minnan harjoittaja on salassapitosäännösten estämättä velvollinen toimittamaan ulkomaalaista koskevat matkustajatiedot sen kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka toimialueella toiminnanharjoittajan majoitusliike sijaitsee. Tiedot tulee toimittaa viivytyksettä. Säännös vastaa pääasialliselta sisällöltään majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen 11 §:n 1 momentissa tarkoitettua sääntelyä.

Ulkomaalaista koskevat matkustajatiedot voidaan luovuttaa poliisiviranomaiselle esimerkiksi postilähetyksenä. Ehdotuksen mukaan tiedot voidaan toimittaa myös sähköisesti. Käytännössä monet hotellit keräävät ja tallentavat jo nykyisin matkustajatietoja sähköiseen muotoon.

Pykälän 2 momentin mukaan poliisilla on oikeus saada majoitustoiminnan harjoittajalta ulkomaalaisia koskevien matkustajatietojen lisäksi myös muita matkustajia koskevia matkustajatietoja.

Pykälän 3 momentin mukaan majoitustoiminnan harjoittajan on säilytettävä matkustajailmoitukset ja -tiedot yhden vuoden ajan matkustajailmoituksen allekirjoittamispäivästä, minkä jälkeen ne on perustuslain 10 §:n 1 momentista ja henkilötietolaista johtuvan henkilötietojen suojaa koskevan vaatimuksen johdosta hävitettävä. Matkustajarekisterin matkustajatiedot on säilytettävä yhden vuoden ajan niiden merkitsemisestä, minkä jälkeen ne on hävitettävä.

9 §. *Matkustajatietojen luovuttaminen muille viranomaisille.* Pykälä sisältää luettelon niistä viranomaisista, joiden lakiin perustuvien tehtävien suorittaminen edellyttää oikeutta saada matkustajatietoja. Selvyyden vuoksi todettaisiin nimenomaisesti, että majoitustoiminnan harjoittaja ja poliisi ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan matkustajatietoja.

Pykälän 1 kohdassa säädetään matkustajatietojen luovuttamisesta rajavartiolaitokselle. Rajavartiolaitos vastaa rajavartiolaitoksesta annetun lain (320/1999) nojalla rajavalvonnan ja rajatarkastuksen toteuttamisesta. Lisäksi rajavartiolaitos suorittaa omalla toimialallaan rikosten esitutkintaa, jonka yhteydessä se voi tarvita matkustajatietoja majoitusliikkeessä yöpyneistä asiakkaista.

Pykälän 2 kohdassa säädetään matkustajatietojen antamisesta tullilaitokselle. Tullilai-

tos suorittaa tullilain (1466/1994) nojalla rikostiedustelua tullirikosten estämiseksi ja paljastamiseksi sekä esitutkintaa tullirikosten selvittämiseksi. Tullilaitoksen rikostorjunnallisista toimenpiteistä suurin osa kohdistuu rajat ylittävään tavara- ja matkustajaliikenteeseen, minkä vuoksi tulliviranomainen tarvitsee näiden tehtävien tarkoituksenmukaiseksi toteuttamiseksi matkustajatietoja. Tullilain 14 a §:n nojalla tullimiehellä on oikeus suorittaa myös rajavartiolaitoksesta annetun lain 2 §:n 3 kohdassa tarkoitettuun rajatarkastukseen kuuluvat toimenpiteet mainitussa laissa säädettyin toimivaltuuksin rajavartiolaitoksen lukuun. Rajatarkastusten tehokkuuden turvaamiseksi tullilaitoksella on oikeus saada matkustajatietoja myös rajatarkastustehtävien suorittamista varten.

Pykälän 3 kohdassa säädetään matkustajatietojen antamisesta pelastusviranomaisille pelastustoimintaa varten. Matkustajatietoja tarvitaan onnettomuuksien yhteydessä asianosaisten tavoitettavuuden, loukkaantuneiden ja uhrien tunnistamisen sekä onnettomuustutkinnan takia.

Pykälän 4 kohdan mukaan terveydensuojeluviranomaisilla on oikeus saada matkustajatietoja selvittäessään majoitustoiminnan yhteydessä ilmenneitä elintarvike- ja juomavesiperäisiä epidemioita taikka tarkastessaan herkästi tarttuvia tauteja sairastavia matkustajia ja näiden kanssa samaan aikaan majoittuneita muita matkustajia. Lisäksi terveydensuojeluviranomainen voi käytännössä pyytää terveydensuojelulain 48 §:n nojalla poliisilta virka-apua ja saada näissä erityistilanteissa tarvittavat tiedot.

10 §. *Lain soveltaminen leirintäalueen pitäjään ja leirintäalueelle saapuvaan henkilöön.* Koska Schengenin yleissopimuksen 45 artiklan niin sanottua hotellikontrollia koskevia määräyksiä sovelletaan soveltuvin osin myös teltoissa ja asuntovaunuissa tapahtuvaan majoittumiseen, pykälässä säädettäisiin nykytilasta poiketen matkustajailmoitusmenettelyn soveltamisesta leirintäalueen pitäjään ja leirintäalueelle majoittumistarkoituksessa saapuvaan henkilöön.

Ulkoilulain 18 §:n 1 momentin mukaan leirintäalueella tarkoitetaan aluetta, jolla majoitetaan tilapäisesti ja yleensä vapaa-aikana leirintämökkiin, teltaan, matkailuperävuau-

nuun tai matkailuajoneuvoon ja jolla on yhteensä vähintään 25 leirintämökkiä taikka teltalle, matkailuperävaunulle tai matkailuajoneuvolle varattua paikkaa. Alue, jolla on vähintään 10 leirintämökkiä, on kuitenkin aina leirintäalue. Lain 18 §:n 2 momentin mukaan ulkoilulain säännökset leirintäalueista koskevat myös muutakin vastaavallaan majoittumiseen tarkoitettua aluetta, jolla olevissa, enintään yhdelle ruokakunnalle tai pienryhmälle tarkoitetuissa rakennuksissa yhteensä on yli 40 vuodepaikkaa.

Pykälän 1 momentin mukaan ulkoilulain 18 §:ssä tarkoitettua leirintäalueen ja muuhun vastaavallaan majoittumiseen tarkoitettua alueen pitäjään sovelletaan 6—9 §:n säännöksiä majoitustoiminnan harjoittajasta.

Pykälän 2 momentin mukaan leirintäalueelle majoittumistarkoituksessa saapuvaan henkilön sovelletaan 6 §:n säännöksiä matkustajasta matkustajan mukana olevasta puolisoista sekä alaikäisistä lapsista. Sellaiseen 1 §:n 2 momentin 10 kohdassa tarkoitettuun ryhmämatkan johtajaan, joka toimii matkanjärjestäjän edustajana, sovelletaan 6 §:n 2 momentin säännöksiä.

Ulkoilulain 18 §:ssä tarkoitettua leirintäalueen määritelmän ulkopuolelle jää alle 10 leirintämökin käsittämä alue. Jos tällaisella alueella tarjotaan asiakkaille tilapäistä mökkimajoitusta, on kyseinen toiminta ehdotetun lain 1 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaista majoitustoiminnan harjoittamista.

11 §. *Valvonta.* Pykälän mukaan majoitus- ja ravitsemistoiminnan lainmukaisuutta valvovat kihlakunnan poliisilaitokset toimialueillaan. Säännös muuttaa nykytilaa siten, että majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen noudattamisen valvonta kuuluu paitsi poliisille myös lääninhallituksille.

12 §. *Pakkokeinot.* Pykälässä säädetään poliisin käytössä olevista pakkokeinoista. Pykälän 1 momentin mukaan jos majoitustoiminnan harjoittaja on laiminlyönyt 6 §:n 1 momentissa säädetyn velvollisuuden tehdä matkustajailmoitus, 8 §:ssä säädetyn velvollisuuden toimittaa tai luovuttaa poliisille matkustajatietoja tai säilyttää niitä taikka 9 §:ssä säädetyn velvollisuuden antaa muille viranomaisille matkustajatietoja, poliisilaitoksen on asiasta tiedon saatuaan velvoitettava hänet täyttämään määräajassa velvollisuutensa.

Pykälän 2 momentin mukaan jos 1 momentin nojalla annettua velvoitetta ei ole noudatettu, poliisilaitos voi asettaa uuden velvoitteen ja sen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon sekä määrätä uhkasakon maksettavaksi.

Momentin viittaussäännöksen mukaan uhkasakkoon sovelletaan uhkasakkolakia (1113/1990). Viittaus koskee myös uhkasakon määrää. Uhkasakkolain 8 §:n mukaan uhkasakon suuruutta harkittaessa on otettava huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus, velvoitetun maksukyky ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Uhkasakon määrään vaikuttaisivat näin ollen majoitus- ja ravitsemistoiminnan laajuus ja liikevaihdon suuruus. Uhkasakko on pyrittävä mitoittamaan siten, että se tehokkaasti estää velvoitteen rikkomisen.

Uhkasakkolain 23 §:ssä on säännös uhkasakolla tehostetun velvoitteen tiedoksiantamisesta. Tarkoituksenmukaisin tiedoksiantamistapa lienee saantitodistusmenettely. Poliisilaitos voi päätöksessään asettaa toiminnanharjoittajalle määräajan, jonka kuluessa tämän tulee täyttää velvoitteensa.

Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi sen asettanut poliisilaitos.

Pykälän 3 momentin mukaan poliisilaitos voi antaa toiminnanharjoittajalle varoituksen, jos ravitsemistoiminnan harjoittaja toistuvasti ja olennaisesti rikkoo ravitsemisliikkeen aukioloaikaa tai sen pidennystä koskevia 3 tai 4 §:n säännöksiä tai jos majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamisesta on aiheutunut kohtuutonta haittaa asuinympäristölle tai vakavaa häiriötä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Jos annetusta varoituksesta huolimatta toiminnanharjoittaja ei oikaise menettelyään, poliisilaitos voi momentin mukaan antaa toiminnan harjoittamista koskevan kiellon. Toimintakiellon enimmäispituus on momentin mukaan kolme kuukautta. Määräaikainen toimintakielto voi olla aiheellinen esimerkiksi silloin, kun majoitustoiminnan harjoittaja pitää huonetta prostitutiota varten. Paritusta koskevat rangaistus-säännökset ovat rikoslain 20 luvun 9 §:ssä.

Poliisilaitos voi laiminlyöntien tai rikkomusten laadusta ja laajuudesta riippuen kieltää koko majoitus- ja ravitsemistoiminnan tai sen osan, esimerkiksi määrätyn majoitusliik-

keen taikka tietyn kunnan alueella sijaitsevien majoitusliikkeiden toiminnan. Myös vain tietyssä toimintamuodossa ilmenneet rikkomukset voivat vaikuttaa kieltopäätöksen sisältöön. Esimerkiksi poliisilaitos voi kohdistaa kieltopäätöksen majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajan tiettyyn majoitusliikkeeseen, jos rikkomukset ovat aiheutuneet ainoastaan tässä liikkeessä harjoitetusta toiminnasta. Tällöin tarvetta ulottaa toimintakieltoa koskemaan myös toiminnanharjoittajan ravitsemisliikettä ei välttämättä ole.

13 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan tuomittaisiin majoitus- ja ravitsemistoimintarikkomuksesta, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo 3 tai 4 §:n säännöksiä ravitsemisliikkeen aukioloajasta. Rangaistusuhkana on sakko.

Momentin 2 kohdan mukaan sakkorangaistus on seuraamuksena myös 6 §:n 1 momentissa säädetyn matkustajailmoituksen tekemisvelvollisuuden rikkomisesta.

Pykälän 2 momentti sisältää viittauksen pykäliin, joissa säädetään rangaistus henkilörekisteririkoksesta ja henkilörekisteririkkomuksesta. Henkilörekisteririkoksen tunnusmerkistö sisältyy rikoslain 38 luvun 9 §:ään. Henkilörekisteririkkomusta koskeva rangaistussäännös on puolestaan henkilötietolain 48 §:n 2 momentissa.

Poliisilaitos voi tehostaa 12 §:n nojalla määräämäänsä velvoitetta uhkasakolla. Seuraamusten päällekkäisyyden estämiseksi pykälän 3 momentissa on säännös, jonka mukaan uhkasakolla tehostetun velvoitteen rikkojaa ei voida tuomita samasta teosta rangaistukseen.

14 §. *Muutoksenhaku.* Pykälän 1 momentti sisältää muutoksenhakua koskevan säännöksen, jonka mukaan poliisilaitoksen lain nojalla tekemiin päätöksiin haetaan muutosta hallinto-oikeudelta hallintolainkäyttölain (586/1996) mukaisesti. Myös toimivaltainen hallinto-oikeus määräytyy hallintolainkäyttölain mukaan.

Pykälän 2 momentin mukaan poliisilaitoksen päätöstä ravitsemisliikkeen aukioloajan pidennystä koskevasta kiellosta ja majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajan määräaikaisesta toimintakiellosta on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei valitusvi-

anomainen toisin määrää. Ravitsemisliikkeen aukioloajan pidennystä koskeva kiello perustuu toistuviin ja olennaisiin rikkomuksiin ja majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamista koskeva määräaikainen toimintakielto siihen, että toiminnan harjoittamisesta on aiheutunut asuinympäristölle kohtuutonta haittaa tai yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle vakavaa häiriötä. Tämän vuoksi ei olisi asianmukaista, että liike voisi jatkaa toimintansa harjoittamista usein pitkäänkin kestävästä valitusprosessin ajan.

15 §. *Voimaantulosäännökset.* Pykälän 1 momentissa on säännös lain voimaantuloajankohdasta ja 2 momentissa majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen kumoamisesta.

1.2. Terveysuojelulaki

15 §. *Ilmoituksen käsittely ja ilmoitusvelvolliselle annettavat määräykset.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös majoitushuoneistoa ja sellaista elintarvikehuoneistoa, jossa harjoitetaan ravitsemistoimintaa, koskevan ilmoituksen käsittelystä. Uuden 3 momentin mukaan kunnan terveysuojeluviranomaisen olisi ilmoitettava sille saapuneesta ilmoituksesta sen kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka toimialueella huoneisto sijaitsee, ja alueen pelastusviranomaiselle. Ehdotuksen mukaan mahdollisesta tarkastuskäynnistä on myös ilmoitettava poliisi- ja pelastusviranomaisille, joilla on oikeus olla läsnä tarkastuksen suorittamisessa.

1.3. Laki järjestyksenvalvojista

1 §. *Soveltamisala.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksessä viitataan majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annettavaksi ehdotettuun lakiin.

2. Tarkemmat säännökset

Terveysuojelulain 15 §:n muuttamista koskevan lain voimaantulon yhteydessä on muutettava terveysuojeluasetuksen 4 §:ää, jossa säädetään terveysuojelulaisesta tarkoitettujen ilmoitusten sisällöstä. Ilmoituksesta kävisi muun ohella ilmi poliisin tarvitsema tieto majoitus- ja ravitsemisliiketoimintasta.

minnan aloittamispäivästä. Ilmoituksessa olisi mainittava myös sellaisen elintarvikehuoneiston, jossa harjoitetaan ravitsemistoimintaa, asiakaspaikkamäärä osastoittain eriteltynä sekä majoitusliikkeen huone- ja vuodepaikkamäärä. Tällaiset tiedot ovat tarpeen pelastusviranomaisen palotarkastuksen toteuttamiseksi välttämättömän tarkastuskohteen määrittämiseksi.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

4. Säättämisjärjestys

Ensimmäisen lakiehdotuksen 12 §:n 3 momentin mukaan poliisilaitos voisi kieltää ehdotuksen 4 §:ssä tarkoitetun aukioloajan pidennyksen taikka määrääjäksi kieltää majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamisen kokonaan tai osaksi. Tällaiset kieltotoimenpiteet merkitsevät elinkeinonharjoittamisen oikeuteen kohdistuvia rajoituksia. Kieltojen asettamisen edellytyksenä on kuitenkin joko aukioloaikaa koskevat toistuvat ja olennaiset rikkomukset tai se, että majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamisesta on aiheutunut kohtuutonta haittaa asuinympäristölle tai vakavaa häiriötä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Tällaiset toistuvat ja olennaiset rikkomukset tai huomattavina pidettävien häiriöiden aiheuttaminen muodostavat lähtökohtaisesti hyväksyttävän perusteen rajoittaa elinkeinonharjoittamista. Suhteellisuusperiaatteen kannalta on myös keskeistä, että ennen kiellon asettamista toiminnanharjoittajalle tulee antaa varoitus sekä tilaisuus oikaista toimintatapansa. Toimintakielto voitaisiin lisäksi antaa korkeintaan kolmen kuukauden määräajaksi. Nämä seikat huomioon ottaen ehdotuksen voidaan katsoa täyttävän suhteel-

lisuusperiaatteen vaatimukset. Ehdotus ei ole ristiriidassa perustuslain 18 §:n kanssa.

Ehdotukseen sisältyy myös matkustajailmoitusta ja matkustajarekisteriä koskevia säännöksiä. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan henkilötietojen suojaa koskevan perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta tärkeitä sääntelykohteita ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset mukaan lukien tietojen luovutettavuus ja tietojen säilytysaika henkilörekisterissä samoin kuin näiden seikkojen sääntelemisen kattavuus ja yksityiskohtaisuus lain tasolla. Esityksen sisältämän ensimmäisen lakiehdotuksen 6–9 §:ssä nämä seikat on otettu huomioon.

Ensimmäisen lakiehdotuksen 5 §:n mukaan majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajalla ja liikkeen henkilökunnalla on oikeus evätä asiakkaaksi pyrkivältä pääsyyn liikkeeseen, jos siihen on järjestyksenpidon tai liikkeen toiminta-ajatuksen vuoksi perusteltu syy. Liikkeen toiminta-ajatukseen perustuvana syynä voi tulla kyseeseen myös ikärajan asettaminen asiakaskunnalle. Perustuslain 6 §:n 2 momentissa ikä mainitaan yhtenä kiellettyinä erotteluperusteena. Viime kädessä elinkeinonharjoittamisen vapautteen tukeutuvaa toiminnanharjoittajan oikeutta vaikuttaa asiakaskuntansa ikärakenteeseen voidaan kuitenkin pitää sellaisena yhteiskunnallisesti hyväksyttävänä syynä, ettei ehdotettu säännös ole ristiriidassa perustuslain kanssa.

Ehdotusta valmisteltaessa on katsottu, että lakiehdotukset voitaisiin käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Voidaan kuitenkin pitää suotavana, että ehdotuksesta hankitaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**majoitus- ja ravitsemistoiminnasta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala ja määritelmät

Tämä laki koskee majoitustoiminnan ja ravitsemistoiminnan harjoittamista.

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *majoitustoiminnalla* ammattimaisesti tapahtuvaa kalustettujen huoneiden tai muiden majoitustilojen tarjoamista tilapäistä majoitusta tarvitseville asiakkaille;

2) *ravitsemistoiminnalla* ammattimaisesti tapahtuvaa ruoan tai juoman tarjoamista yleisölle terveysuojelulaissa (763/1994) tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa nautittavaksi;

3) *majoitusliikkeellä* rakennusta, huoneistoa tai muuta liikepaikkaa, jossa harjoitetaan majoitustoimintaa;

4) *ravitsemisliikkeellä* elintarvikehuoneistoa, jossa harjoitetaan ravitsemistoimintaa;

5) *majoitustoiminnan harjoittajalla* sitä, joka harjoittaa majoitustoimintaa;

6) *ravitsemistoiminnan harjoittajalla* sitä, joka harjoittaa ravitsemistoimintaa;

7) *matkustajalla* henkilöä, joka saapuu majoitustarkoituksessa majoitusliikkeeseen;

8) *matkustajan puolisolla* matkustajan aviopuolisoa tai henkilöä, joka elää matkustajan kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa;

9) *ryhmämatkalla* etukäteen järjestettyä matkaa, jolle osallistuu matkustajien muodostama ryhmä; sekä

10) *ryhmämatkan johtajalla* matkustajaa, joka toimii ryhmämatkalle osallistuvien matkustajien johtajana, tai henkilöä, joka toimii matkanjärjestäjän edustajana.

Ravitsemistoiminnalla tarkoitetaan tässä laissa myös vain yhteisön, säätiön tai laitoksen omalle henkilöstölle tai muuten rajoitetulle henkilöpiirille tarkoitettua ruoan tai juoman tarjoamista (*henkilöstöravintolatoiminta*). Henkilöstöravintolatoimintaan ei kuitenkaan sovelleta, mitä 3 ja 4 §:ssä säädetään.

Henkilötietojen salassapitoon, luovuttamiseen ja muuhun käsittelyyn sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) ja henkilötietolakia (523/1999), jollei tässä laissa toisin säädetä.

Velvollisuudesta tehdä ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle säädetään terveydensuojelulaisissa.

2 §

Soveltamisalan rajoitukset

Tätä lakia ei sovelleta:

1) yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa (603/1996) tarkoitettujen yksityisten palvelujen tuottajan tarjoamiin sosiaalihuollon asumispalveluihin;

2) kuljetukseen liittyvään majoitukseen kulkuvälineessä;

3) vain yhteisön, säätiön tai laitoksen omalle henkilöstölle tarkoitettuun loma-asunnon tai muun majoitustilan tarjoamiseen; eikä

4) elintarvikkeiden tai alkoholittomien juomien tarjoamiseen asiakkaille, jos se on vähäistä toiminnanharjoittajan samassa liikehuoneistossa harjoittamaan muuhun elinkeinotoimintaan verrattuna.

3 §

Ravitsemisliikkeen aukioloaika

Ravitsemisliikkeen saa avata aikaisintaan kello 5 ja sen saa pitää auki kello 2:een. Jos ravitsemisliikkeessä anniskellaan alkoholijuomia (*anniskelupaikka*) ja alkoholijuomien anniskelu on määrätty päättymään anniskelupaikassa tai sen osastossa aikaisemmin kuin kello 1.30, anniskelupaikka tai sen osasto on suljettava viimeistään puoli tuntia anniskeluajan päättymisen jälkeen.

Anniskelupaikan saa pitää auki kello 2:n ja 4:n välisenä aikana, jos anniskelupaikan anniskeluaikaa on jatkettu kello 1.30:n jälkeen siitä erikseen annettujen säännösten mukaisesti. Anniskelupaikka on tällöin suljettava viimeistään puoli tuntia anniskeluajan päättymisen jälkeen.

Uusia asiakkaita saa vastaanottaa ravitsemisliikkeeseen viimeistään puoli tuntia ennen säädettyä sulkemisaikaa.

4 §

Ilmoitus aukioloajan pidennyksestä

Jollei 3 §:n 1 momentista muuta johdu, ravitsemisliikkeen saa pitää auki 2 momentissa säädetyn ilmoituksen perusteella myös kello 2:n ja 5:n välisenä aikana, jos ravitsemisliikkeessä ei sanottuna aikana anniskella alkoholijuomia.

Ravitsemistoiminnan harjoittajan on viimeistään kaksi viikkoa ennen ravitsemisliikkeen aiottua aukioloajan pidennystä tehtävä kirjallinen ilmoitus sen kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka toimialueella liike sijaitsee. Ilmoituksen tulee sisältää seuraavat tiedot:

1) ravitsemistoiminnan harjoittajan nimi, yritys- ja yhteisötunnus ja ravitsemisliikkeen käyntiosoite sekä yhteystiedot; puhelinnumero ja muut yhteystiedot;

2) aukioloajan pidennys, jota ravitsemisliikkeessä on tarkoitus noudattaa;

3) se, aiotaanko pidennettyä aukioloaikaa noudattaa toistaiseksi, määrääjän vai tietyn tilaisuuden ajan; sekä

4) se, koskeeko aukioloajan pidennys koko ravitsemisliikettä, sen osastoa vai muuten yksilöityä liikkeen osaa.

Poliisilaitos voi ilmoituksen perusteella antaa yksityiskohtaisia määräyksiä ravitsemistoiminnan harjoittamisesta kello 2:n ja 5:n välisenä aikana.

Poliisilaitos voi kieltää aukioloajan pidennyksen, jos on perusteltua syytä epäillä, että ravitsemisliikkeen aukioloajan pidennyksestä aiheutuu kohtuutonta haittaa asuinympäristölle tai vakavaa häiriötä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

5 §

Asiakasvalintaoikeus ja järjestyksen turvaaminen

Majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittajalla ja liikkeen henkilökunnalla on oikeus evätä asiakkaaksi pyrkivältä pääsy liikkeeseen, jos siihen on järjestyksenpidon tai liikkeen toiminta-ajatuksen vuoksi perusteltu syy. Toiminnanharjoittajalla ja liikkeen henkilökunnalla on myös oikeus kieltäytyä tar-

joilemasta asiakkaalle ruokaa tai juomaa ja tarvittaessa poistaa asiakas liikkeestä, jos hän häiritsee muita asiakkaita tai muutoin aiheuttaa häiriötä liikkeessä tai ei täyty liikkeeseen asetettuja asiakkaaksi pääsyn edellytyksiä.

Järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittaja voi asettaa liikkeeseen ja sen välittömään läheisyyteen järjestyksenvalvojista annetussa laissa (533/1999) tarkoitettuja järjestyksenvalvoja. Sen kihlakunnan poliisilaitos, jonka toimialueella majoitus- ja ravitsemisliike sijaitsee, voi määrätä toiminnanharjoittajan määrääjäksi tai toistaiseksi asettamaan liikkeeseen ja sen välittömään läheisyyteen riittävän määrän järjestyksenvalvoja, jos liikkeen toiminnassa on ilmennyt toistuvia järjestyshäiriöitä tai jos siihen järjestyksen ja turvallisuuden säilymiseksi on muutoin liikkeen toimintaan liittyvä erityinen syy.

6 §

Matkustajailmoitus ja matkustajatiedot

Majoitustoiminnan harjoittaja on vastuussa siitä, että matkustajasta tehdään ilmoitus (*matkustajailmoitus*). Ryhmämatkalle osallistuvista matkustajista voidaan tehdä yhteinen matkustajailmoitus. Ilmoituksesta on käytävä ilmi majoitustoiminnan harjoittajan toimintami, yritys- ja yhteisötunnus sekä majoitusliikkeen käyntiosoite. Matkustajailmoituksessa on mainittava seuraavat tiedot (*matkustajatiedot*):

- 1) matkustajan täydellinen nimi ja suomalainen henkilötunnus tai tämän puuttuessa syntymäaika sekä kansalaisuus;
- 2) matkustajan mukana olevan puolison sekä alaikäisten lasten täydelliset nimet ja suomalaiset henkilötunnukset tai niiden puuttuessa syntymäajat;
- 3) matkustajan osoite;
- 4) maa, josta matkustaja saapuu Suomeen;
- 5) matkustajan matkustusasiakirjan numero;
- 6) matkustajan majoitusliikkeeseen saapumispäivä ja lähtöpäivä, jos se on tiedossa; sekä
- 7) se, tapahtuuko majoittuminen vapaa-ajanvieton, työn, kokouksen vai muun syyn takia.

Mitä 1 momentin 1 ja 3 kohdassa säädetään, koskee myös sellaista 1 §:n 2 momentin 10 kohdassa tarkoitettua ryhmämatkan johtajaa, joka toimii matkanjärjestäjän edustajana.

Mitä 1 momentin 4 ja 5 kohdassa säädetään, ei koske matkustajaa, jonka asuinpaikka on Suomi.

Matkustajan on vahvistettava matkustajailmoituksen matkustajatiedot allekirjoituksellaan. Ryhmämatkan johtaja voi kuitenkin ryhmämatkalle osallistuvien matkustajien puolesta allekirjoittaa 1 momentissa tarkoitettua yhteisen matkustajailmoituksen. Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua henkilöä ei tarvitse allekirjoittaa matkustajailmoitusta.

Majoitustoiminnan harjoittajan tai liikkeen henkilökunnan on majoittumisen yhteydessä varmistettava matkustusasiakirjasta tai muulla luotettavalla tavalla todennettava matkustajan henkilöllisyys tai, jos matkustajista on laadittu 1 momentissa tarkoitettu yhteinen matkustajailmoitus, ainoastaan ryhmämatkan johtajan henkilöllisyys. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske matkustajaa, jonka asuinpaikka on Suomi, eikä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua henkilöä.

7 §

Matkustajarekisteri

Majoitustoiminnan harjoittaja voi pitää automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tai manuaalisesti 6 §:n 1 momentissa tarkoitetuista matkustajatiedoista rekisteriä (*matkustajarekisteri*). Matkustajatietoja ja matkustajarekisteriä käytetään yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi.

8 §

Matkustajatietojen luovuttaminen poliisille sekä matkustajailmoitusten ja -tietojen säilyttäminen ja hävittäminen

Majoitustoiminnan harjoittajan on salassapitosäännösten estämättä toimitettava ulkomaalaista koskevat 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua matkustajatiedot viivytyksettä sen kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka toimialueella toiminnanharjoittajan majoitusliike

sijaitsee. Matkustajatiedot voidaan toimittaa poliisilaitokselle myös sähköisesti.

Poliisilla on oikeus saada majoitustoiminnan harjoittajalta myös muiden kuin 1 momentissa tarkoitettujen matkustajien 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja matkustajatietoja.

Majoitustoiminnan harjoittajan on säilytettävä matkustajailmoitukset ja -tiedot yhden vuoden ajan matkustajailmoituksen allekirjoittamispäivästä, minkä jälkeen ne on hävitettävä. Matkustajarekisterissä olevat matkustajatiedot on säilytettävä yhden vuoden ajan niiden merkitsemisestä, minkä jälkeen ne on hävitettävä.

9 §

Matkustajatietojen luovuttaminen muille viranomaisille

Majoitustoiminnan harjoittaja ja poliisi ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja matkustajatietoja, jotka ovat tarpeen:

- 1) rajavartiolaitokselle rajavalvontaa, rajatarkastusten suorittamista sekä rajavartiolaitokselle laissa säädetyn muun tehtävän suorittamista varten;
- 2) tullilaitokselle tullirikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä sekä rajatarkastusten suorittamista varten;
- 3) pelastusviranomaisille pelastustoimintaa varten;
- 4) terveydensuojeluviranomaisille tartuntatautien ehkäisemistä varten.

10 §

Lain soveltaminen leirintäalueen pitäjään ja leirintäalueelle saapuvaan henkilöön

Mitä 6—9 §:ssä säädetään majoitustoiminnan harjoittajasta, koskee myös ulkoilulain (606/1973) 18 §:ssä tarkoitetun leirintäalueen ja muuhun vastaavanlaiseen majoittumiseen tarkoitettuun alueen pitäjää.

Mitä 6 §:ssä säädetään matkustajasta, matkustajan mukana olevasta puolisoista ja alaikäisistä lapsista, koskee myös henkilöä, joka saapuu majoittumistarkoituksessa ulkoilulain 18 §:ssä tarkoitetulle alueelle. Mitä 6 §:n 2

momentissa säädetään, sovelletaan vastavasti.

11 §

Valvonta

Tämän lain noudattamista valvovat kihlakunnan poliisilaitokset toimialueellaan.

12 §

Pakkokeinot

Jos majoitustoiminnan harjoittaja laiminlyö 6 §:n 1 momentissa taikka 8 tai 9 §:ssä säädetyn velvollisuuden, poliisilaitoksen on asiasta tiedon saatuaan velvoitettava hänet määrääjässä täyttämään velvollisuutensa.

Jos 1 momentin nojalla annettua velvoitetta ei ole noudatettu, poliisilaitos voi asettaa uuden velvoitteen ja sen noudattamisen tehoteeksi uhkasakon sekä määrätä uhkasakon maksettavaksi siten kuin uhkasakkolaisissa (1113/1990) säädetään.

Jos ravitsemistoiminnan harjoittaja toistuvasti ja olennaisesti rikkoo 3 tai 4 §:n säännöksiä aukioloajasta taikka jos majoitus- ja ravitsemistoiminnan harjoittamisesta on aiheutunut kohtuutonta häiriötä yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, poliisilaitos voi antaa toiminnanharjoittajalle varoituksen. Jos toiminnanharjoittaja ei varoituksesta huolimatta oikaise menettelyään, poliisilaitos voi kieltää 4 §:ssä tarkoitetun aukioloajan pidentymisen taikka määrääjäksi kieltää toiminnan harjoittamisen kokonaan tai osaksi. Toimintakiellon pituus ei saa ylittää kolmea kuukautta.

13 §

Rangaistussäännökset

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta

- 1) rikkoo 3 tai 4 §:n säännöksiä aukioloajasta tai
- 2) rikkoo 6 §:n 1 momentin säännöksiä matkustajailmoituksen tekemisvelvollisuudesta,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *majoitus- ja ravitsemistoimintarikkomuksesta* sakkoon.

Rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:ssä ja henkilörekisteririkkomuksesta henkilötietolain 48 §:n 2 momentissa.

Sitä, joka rikkoo tämän lain nojalla määrättyä, uhkasakolla tehostettua velvoitetta, ei voida tuomita rangaistukseen samasta teosta.

14 §

Muutoksenhaku

Tämän lain nojalla annettuun päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (589/1996) sää-

detään.

Tässä laissa tarkoitettua päätöstä aukioloajan pidennystä koskevasta kiellosta ja määräaikaisesta toimintakiellosta on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

15 §

Voimaantulosäännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan majoitus- ja ravitsemisliikkeistä 19 päivänä huhtikuuta 1991 annettu asetus (727/1991) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

2.

Laki

terveysuojelulain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 19 päivänä elokuuta 1994 annetun terveysuojelulain (763/1994) 15 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 89/2000 ja 1223/2002, uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

15 §

Ilmoituksen käsittely ja ilmoitusvelvolliselle annettavat määräykset

Majoitushuoneistoa ja sellaista elintarvikehuoneistoa, jossa harjoitetaan ravitsemistointaa, koskevasta ilmoituksesta sekä mahdollisesta tarkastuskäynnistä tällaiseen huone-

neistoon on ilmoitettava sen kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka toimialueella huoneisto sijaitsee, ja alueen pelastusviranomaiselle. Poliisi- ja pelastusviranomaisilla on oikeus olla läsnä tarkastuksen suorittamisessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki**järjestyksenvalvojista annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan järjestyksenvalvojista 22 päivänä huhtikuuta 1999 annetun lain (533/1999) 1 §:n
 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 622/2003, seuraavasti:

1 §

Sovellettamisala

Tässä laissa säädetään niistä velvollisuuksista ja valtuuksista, jotka kokoontumislain (530/1999), ulkoilulain (606/1973), merimieslain (423/1978), järjestyslain (612/2003) tai majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (/) nojalla järjestystä ja turvallisuutta

valvomaan asetetulla henkilöllä (*järjestyksenvalvoja*) tehtävässään on, sekä tällaisen henkilön tehtävään hyväksymisestä siltä osin kuin missään mainitussa tai muussa laissa ei toisin säädetä.

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
 20 .

Helsingissä 10 päivänä syyskuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Kauppa- ja teollisuusministeri *Mauri Pekkarinen*

2.

Laki**terveydensuojelulain 15 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 19 päivänä elokuuta 1994 annetun terveydensuojelulain (763/1994) 15 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa (89/2000) ja 1223/2002, uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

15 §

Ilmoituksen käsittely ja ilmoitusvelvolliselle annettavat määräykset

Majoitushuoneistoa ja sellaista elintarvikehuoneistoa, jossa harjoitetaan ravitsemistointa, koskevasta ilmoituksesta sekä mahdollisesta tarkastuskäynnistä tällaiseen huoneistoon on ilmoitettava sen kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka toimialueella huoneisto sijaitsee, ja alueen pelastusviranomaiselle. Poliisi- ja pelastusviranomaisilla on oikeus olla läsnä tarkastuksen suorittamisessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki**järjestyksenvalvojista annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan järjestyksenvalvojista 22 päivänä huhtikuuta 1999 annetun lain (533/1999) 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 622/2003, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään niistä velvollisuuksista ja valtuuksista, jotka kokoontumislain (530/1999), ulkoilulain (606/1973), merimieslain (423/1978), järjestyslain (612/2003) tai majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen (727/1991) nojalla järjestystä ja turvallisuutta valvomaan asetetulla henkilöllä (*järjestyksenvalvoja*) tehtävässään on, sekä tällaisen henkilön tehtävään hyväksymisestä siltä osin kuin missään mainitussa tai muussa laissa ei toisin säädetä.

Tässä laissa säädetään niistä velvollisuuksista ja valtuuksista, jotka kokoontumislain (530/1999), ulkoilulain (606/1973), merimieslain (423/1978), järjestyslain (612/2003) tai *majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (/)* nojalla järjestystä ja turvallisuutta valvomaan asetetulla henkilöllä (*järjestyksenvalvoja*) tehtävässään on, sekä tällaisen henkilön tehtävään hyväksymisestä siltä osin kuin missään mainitussa tai muussa laissa ei toisin säädetä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .